

SVIESA

BALANDIS-GEGUŽĖ-BIRŽELIS, 1948

No. 2

HENRY A. WALLACE,
Trečiosios partijos kandidatas į Jungt. Valstijų prezidentus.

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn 6, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York, under the Act of March 3, 1879.

TURINYS

Henry Wallace: Liaudies Draugas. Rojus Mizara. - - - - -	39
Trečioji Partija Istorijos Šviesoje. A. Bimba - - - - -	43
Chinija ir Jos Žmonių Kova už Laisvę. D. M. Šolomskas - - - - -	47
Tai Bent ir Demokratija. Jonas Kaškaitis - - - - -	55
Pirmosios Knygos Reikšmė Mūsų Literatūrai. V. Mykolaitis-Putinas - - - - -	58
Daina Kovinga. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis - - - - -	61
Lietuvoje Knygų Leidimas ir Jų Vaidmuo. Jonas Šimkus - - - - -	64
Muzika. Eilėraštis. K. Dagilis - - - - -	70
Bernellai, Mergelės! Eilėraštis. Jonas Kaškaitis - - - - -	71
Rugiai. Eilėraštis. T. Rostovaitė - - - - -	71
Speigas. Eilėraštis. N. A. Nekrasovas - - - - -	71
Pakilome Gyventi. Eilėraštis. A. Skinkys - - - - -	72

SVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn 6, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras. Atsakingasis redaktorius: A. Bimba.

No. 2

Balandis-Gegužė-Birželis (April-May-June), 1948

Metai XV

Henry Wallace: Liaudies Draugas

ROJUS MIZARA

I.

Plačioji Amerikos visuomenė nūnai akylai stebi vieną asmenį, vieną individualą, nuolat kreipdama savo akis jo veiksmams ir ausis jo žodžiams.

Tuo asmeniu yra *Henry A. Wallace*.

Retai istorijoje pasitaiko, kad vienas asmuo sugebėtų atkreipti į save tiek daug akių, kad jis nuolat stovėtų žmonių galvosenoje!

Ne visi, aišku, *Henry A. Wallace*’ą seka vienu ir tuo pačiu tikslu. Tūli dega jam neapykanta, — įmanyti, jie laše vandens įj paskandintų. Kiti jo veiksmus seka su meile ir viltimi, tikėdamiesi, jog šiam vyrui istorija uždėjo pareigą suvaidinti išrinktojo vaidmenį, — vaidmenį, nešantį didžiulės naudos mūsų tautai, mūsų kraštui ir plačiajam pasauliui.

Vienas didžiųjų šių laikų mokslininkų, profesorius *Albert Einsteinas*, spėjo, išreiškia visos progresyvės žmonijos nuomonę apie *Wallace*’ą sekamu savo pareiškimu:

“Tik tokie žmonės, kurie neužsiimdinėja pigiu kasdienišku politikavimu ir kurie neieško sau asmeninės naudos, tegali mus apsaugoti nuo grėsmingų vidujinių ir užsienių pavojų. Tokiais žmonėmis buvo *Rooseveltas* ir *Willkie*, toks žmogus yra ir *Henry A. Wallace*.”

Tie, kurie *Wallace*’o neapkenčia, kitaip apie jį kalba. Gi jo priešų ieškoti netenka — *Wallace*’o priešai,—liaudies priešai.

— Ar tamsta pažįsti *Wallace*’ą? — klaus

sia egzaminierius aplikanto Amerikos pilietybei gauti. — Jei pažįsti, ar sutinki su jo pažiūromis?

Jei aplikantas bus drąsus ir atviras, jei jis pasakys, — “taip, mačiau jį, girdėjau jo kalbą, skaičiau jo raštus ir visam, ką jis sako, pritariu,—” jo aplikacija bus atmesta; jis negalės patapti Amerikos piliečiu!

Jeigu asmuo, sakysime, užima valdišką vietą ir jis atvirai pasakys, jog sutinka su trečiosios partijos kūrimu ir *Wallace*’o pažiūromis — jis bus pašalintas iš jos.

Detroito miesto policijos viršininkas apskelbė *Wallace*’ą ne-amerikiniu ir pridėjo: visi ne-amerikiniai žmonės privalą būti sušaudyti!

Vieno mažo miestelio kolegijos profesorius pradėjo dalyvauti trečiosios partijos judėjime; jam buvo pasakyta: pasitrauk iš ten arba iš profesoriaus vietos.

Kitos kolegijos profesorius rėmė *Wallace*’ą, — jam buvo pranešta, jog su šio sezono pabaiga baigiasi jo darbas mokykloje.

Kas gi yra *Henry A. Wallace*? Iš kur jis kilęs? Argi iš tikrųjų jis šiandien trokšta negero mūsų kraštui? Kokia jo pažiūra į dabartį ir ateitį?

II.

1823 metais *Pennsylvanijon* atvyko 18-kos metų amžiaus vaikinys *John Wallace* vardu. Jis buvo škotų tautybės, bet atvyko iš šiaurės *Airijos*, kur gyveno jo tėvai, ir įsikūrė prie nedidelio *Finleyville* miestelio. Jis ten

įsigijo farmą ir 1835 m. susituokė su Martha Ross'ute. Abiejų tikyba buvo protestantiška (presbyterijoniška).

Nuo čia prasideda Wallace'ų šeimos istorija ir plėtojimasis Amerikoje.

Vyriausias Jono ir Mortos sūnus, Henry, patapo protestantų ministeriu ir tarnavo Civiiliniame Kare (žinoma, Lincoln armijoje) kapelionu. Po to apsigyveno su šeima Iowa valstijoje, čia įsigijo farmą. Čia pradėjo leisti fermeriams skirtą įdomų laikraštį, pavadintą „Wallaces' Farmer“, kuris ir šiandien tebeišsėdinėja. Henry Wallace mirė 1916 m., sulaukęs apie 80 metų amžiaus.

Jo sūnus, Henry Cantwell Wallace, baigęs agrikultūros mokslus, užėmė tėvo vietą, — fermeriavo ir redagavo savo laikraštį. Plačiai jis buvo žinomas ir gerbiamas. Hardingo ir Coolidge prezidentavimo metu jis ėjo šalies agrikultūros sekretoriaus pareigas, siekdamasis praveisti reformų, lengvinančių fermerių būseną. Jis mirė 1924 m.

Pirmuoju jo sūnum buvo Henry Agard Wallace — dabartinis Wallace, — kuriam likimas uždėjo kur kas atsakomingesnes pareigas nei jo tėvukui bei tėvui.

Henry Agard Wallace gimė 1888 m. spalio mėn. 7 dieną. Baigęs kolegiją, jis stojo darban. Studijavo fermerių ir bendrai Amerikos žmonių gyvenimą, daug rašė savo tėvuko įkurtame laikraštyje; darė mokslinius tyrinėjimus agrikultūroje, — kaip pakelti derlių, kaip pasekmingiau įdirbti ir įtręšti žemę; kaip pagerinti bendrą fermerių padėtį. Tai darydamas, jis neišleido iš minties tos tiesos, jog fermerių padėtis nebus laiminga, jei miestuose skurs milijonai darbo žmonių. Iš kitos pusės: miestų proletariatas neturės gerbūvio, jei milijonai fermerių gyvens trūkumuose ir beviltėje.

Hooverio laikais Wallace kėlė savo protesto balsą prieš republikonų, prieš Wall Stryto viešpatavimą, kuris stūmė visą kraštą į prarają. Jo protesto balsas girdėjosi ne tik farmose, kaime, bet ir miestuose. Ir savo darbais Wallace paskilbo visoje šalyje kaip progresyvus vyras, kuriam rūpėjo apsaugoti krašte darbo žmones nuo Wall Stryto monopolistinių bankininkų.

Kai Franklin Delano Rooseveltas buvo išrinktas šalies prezidentu, jam teko sudaryti savo pirmą ministeriją, jis neišleido iš akių

Henry A. Wallace'o. Pastarasis buvo pakviestas agrikultūros sekretoriaus pareigoms eiti — savo tėvo darbu tęsti.

Suėjęs su Wallace'ų į artimesnę pažintį, prezidentas Rooseveltas jį šiltai pamilo ir jiedu patapo artimi draugai ir bičiuliai.

1940 metais, kai prezidentas Rooseveltas kandidatavo trečiajam terminui, Wallace buvo pastatytas kandidatu vice-prezidento vietai ir išrinktas. Tas pareigas ėjo per ketverius metus.

1944 metais, dėka tūlių suktų politikierių, Wallace nebuvo nominuotas vice-prezidento vietai; Trumaną demokratų suvažiavimas nominavo. Tūli dėl to kaltina velionį Rooseveltą, sakydami, būk jis permažą spaudimą darė dėl Wallace'o nominavimo.

Kai Rooseveltas pradėjo tarnauti ketvirtą terminą, jis pasikvietė Wallace'ą ir jam daug maž taip pasakė: *Henry, jūs galite pasirinkti mano naujajame kabinete bent kokią vietą, apart valstybės sekretoriaus.*

Wallace pasirinko komercijos sekretoriaus vietą. Prezidentas atstatydino tuomet senąjį komercijos sekretorių, Mr. Jones, pareikšdamas, jog ta vieta paskirta Wallace'ui.

III.

Eidamas Jungtinių Valstijų vice-prezidento pareigas, turėdamas daugiau laisvo laiko, Wallace jo neieškojo. Be kitokių studijų, jis mokėsi vairuoti lėktuvą; jis mokėsi ispanų ir rusų kalbas, kuriomis šiandien, sakoma, galįs susikalbėti.

Be to, jam rūpėjo pažinti pasaulis iš arčiau. Dėl to Wallace aplankė Lotynų Ameriką ir studijavo tenaitinių žmonių gyvenimą.

Gi 1944 metais jis buvo nuvykęs į Tarybų Sąjungą. Čia ir vėl Wallace parodė originalaus sumanumo. Jis nevyko į Maskvą matytis su Stalinu; jam rūpėjo susipažinti su Tarybų Sąjungos rytais, — su tais milžiniškais plotais, kurie savaimi sudaro savotišką pasaulį. Aplankė Wallace ten visą eilę miestų, kurie dar taip neseniai buvo tik geografiniais taškais, o kuriuose šiandien klesti pramonė. Susipažino jis ten su darbininkais, su ūkvedžiais, fabriky-gigantų vadovais; aplankė jis ir žemės ūkius ir iš ten grįžęs parašė įdomią savo įspūdžių knygą (*Soviet Asia Mission*).

Keliavimas po seną ir naują pasaulius suteikė Wallace'ui didžiulių pamokų ir sutvirti-

no jame tą idėją, tą mintį, jog Amerikos žmonių likimas priklauso nuo viso pasaulio žmonių likimo ir gerbūvio. Mūsų krašto žmonės bus laimingi tiek, kiek bus laimingi kitių kraštų žmonės. Jis stojo ir tebestovi už tai, idant mūsų krašto resursai ir technika padėtų karo nuniokotą pasaulį atstatyti. Kai kiti pasaulio kraštai bus gerbūvingi, jie turės ištekliaus vesti prekybą su Amerika, jie čia pirks visokių daiktų dideliais kiekiais, tuo būdu padėdami Amerikos žmonėms savo ekonomiją plėsti ir gerbūvį kelti aukštesniame laipsnyje.

Bet visų pirmiausia tam sąlyga: *privalo būti pastovi pasaulių taika*. O kad turėti pastovią taiką visame pasaulyje, tai dvi didžiausios valstybės — Amerika su Tarybų Sąjunga — privalo sugyventi taikoje. Jungtinės Tautos, sulgy Wallace'u, turi būti gyvas, veiklus organas, vienijąs visas tautas ir sprendžiąs nesusipratimus, kai tokie iškyla.

Jungtinės Valstijos savo visuomenine sistema skiriasi nuo Tarybų Sąjungos: čia gyvuoja kapitalizmas, o ten — socializmas, tačiau tai neturi sudaryti kliūčių abiem kraštams gyventi draugiškuose santykiuose ir lenktyniuoti. Wallace mano, jog kapitalistinė santvarka, pataisyta ir pagerinta, gali atsilaikyti ir abi sistemos viena greta kitos gali draugiškai per ilgus metus egzistuoti.

Komercijos sekretoriaus pareigas Wallace ėjo iki 1946 metų vidurio. Atrodė, jog prezidentas Trumanas laikys jį kabinete ilgokai tam, kad parodžius savo oponentams iš kairės savo "liberalumą" ir "progresyvumą": žiūrėkit, aš sugyvenu puikiausiai su Wallace'u, kairiaisiais rooseveltiečiais!

Wallace, iš tikrųjų, manė būti kabinete ligi 1946 metų pabaigos, o su 1947 metų pradžia pasitraukti. Tačiau tarptautinių ir naminių įvykių srovė buvo per galinga, kad tuodu vyrai galėtų išsilaikyti valtelėje, sukaltoje iš priešingų pažiūrų lentų.

Wallace matė, kur link sukamas Amerikos valstybės vairo: jis sukamas link ginklavimosi ir naujo karo. Paryžiuje tęsėsi taikos konferencija su buvusiais naciškosios Vokietijos satelitais. Amerika atstovavo valstybės sekretorius Byrnes, kurio siekimu buvo: Vakarų Vokietijos sutvirtinimas ir atsukimas jos prieš Tarybų Sąjungą — žygis naujam karui.

Wallace'ui buvo ruoštas masinis mitingas

New Yorke. Prieš vyksiant kalbėti, jis parodė savo kalbos tekstą prezidentui Trumanui. Pastarasis, perskaitęs, pareiškė, būk jis pilnai su turiniu sutinkas.

Savo kalboje Wallace išstojo prieš Byrnes'o politiką, — prieš Wall Stryto imperialistų politiką. Jis griežtai pabrėžė reikalą Amerikai tartis su Tarybų Sąjunga; jis pasisakė už taiką.

Kilo skandalas. Byrnes'as pareikalavo prezidentą Trumaną: paleiskit Wallace'ą arba aš demonstratyviai metu konferenciją ir grįžtu namo. Sukilo visos reakcinės pajėgos, reikalauamos politinės Wallace'o galvos. Na, ir Trumanas, kuris tik prieš keletą dienų buvo jo kalbą skaitęs ir užgyres, telefonu pareikalavo Wallace'ą trauktis iš komercijos sekretoriaus vietos!

IV.

Pasitraukęs iš kabineto, Wallace pradėjo redaguoti savaitraštį *New Republic*. Tolydžio jis aplankė eilę Amerikos miestų, sakydamas žmonėms kalbas, įspėjančias pavoju.

Jis buvo nuvykęs su prakalbomis į Angliją, Pranciją, Daniją. Neužilgo po to, kai iš ten grįžo, jis sėdosi lėktuvan ir nuskrido Palestino susipažinti su to krašto degančiomis problemomis.

Kur Wallace vyko, visur buvo entuziastiškai žmonių sutiktas. Kur tik jis kalbėjo, visur salės buvo sklidinos žmonių, pasimokėjusių nežemas įžangos kainas.

Žmonės jį myli ir gerbia; žmonės jį vertina pagal jo pažiūras, — kaipo kovotoją dėl taikos, dėl gerbūvio, dėl laimingesnio rytojaus mūsų kraštui ir visam pasauliui.

Kiekvienam, galvojančiam piliečiui aiškiai rodėsi, jog Trumano politika kreipia mūsų krašto vairą į karą, gi Wallace tam ryžtingai priešinas, statydamas prieš Amerikos liaudies akis taikos programą.

Kilo vis daugiau ir daugiau reikalavimų, kad Henry A. Wallace apsiimtų kandidatuoti trečiosios partijos sąrašu prezidento vietai. Iš sykio jis abejojo, lyg ir tirdamas, ką pasakys žmonės. Kūrimas trečiosios partijos juk — "amerikinių tradicijų laužymas."

Pagaliau, 1947 metų gruodžio 29 d. Henry A. Wallace pareiškė Chicagoje per radiją, kad jis sutinka kandidatuoti Jungtinių Valstijų prezidento vietai trečiosios partijos sąraše.

žinia nulėkė per visą pasaulį žaibo greičiu.

Reakcininkai prikiša Wallace'ui komunizmą. Girdi, pastarieji jį remia ir dėl to Wallace nesąs demokratams priimtinas. Prezidentas Trumanas netgi matė reikalo šitaip viešai prasišarti: „Wallace ir jo komunistai.“

Trečiosios partijos kandidatas prezidento vietai dėl komunizmo pasisakė viešai ir atvirai. Wallace'o žodžiais:

„Amerikos komunistai yra dažnai kaltinami, būk jie stoja už Jungtinių Valstijų vyriausybės nuvertimą prievarta. Nerandu jokių įrodymų tam kaltinimui paremti; bet aš matau Aukščiausiojo Teismo sprendimą, kuris sako, jog toks prieš komunistus įtarimas neturi jokio pagrindo.“

„Kurie komunistai remia nepriklausomųjų (trečiosios partijos) kandidatų sąrašą, tai remia mūsų programą, o ne komunistų. Aš pats nesu nei komunistas, nei socialistas, nei marksistas, bet nematau jokio kriminalio nusikaltimo tame, jei kas siūlo skirtingas ekonomines ir visuomenines idėjas bei teorijas, nors aš su jomis ir nesutikčiau.“

„Aš nepriimsiu paramos jokio asmens bei asmenų grupės, kurie stoja už demokratinės veiklos aprėžimą bet kokiam kitam asmeniui ar grupei. Nepriimsiu paramos jokio asmens ar žmonių grupės, kurie norėtų apkapoti pilietines teises kitiems dėl jų tautybės, spalvos ar tikybos; aš taip pat nepriimsiu paramos jokio asmens ar grupės, jeigu jie siūlo jėga nuversti Jungtinių Valstijų vyriausybę.“

Šitaip į „komunizmo klausimą“ žiūri Henry A. Wallace.

Sverdami Wallace'o visuomeninius darbus ir veiklą, surasime tokių klausimų, kuriais mes su juo nesutiksime. Bet šiandien tai nėra svarbu,—mums svarbu, kad sutinkame pačiais pagrindiniais klausimais, liečiančiais nūdieninį gyvenimą.

Šiuos žodžius rašant, gauta patikimų žinių, jog trečioji partija turės savo oficialius kandidatus sąrašus apie 45-se valstijose.

Energingai formuojasi pajėgos trečiai partijai įkurti ir oficialiai pastatyti prezidento ir vice-prezidento vietoms kandidatais Henry A. Wallace ir senatorių Glen Taylor.

V.

Asmuo, sutikęs kandidatuoti trečiosios partijos sąrašė vice-prezidento vietai, yra *senatorius Glen Taylor*.

Jis gimė 1904 m. balandžio 12 d. Portlando mieste Oregono valstijoje. Vėliau visa Taylor'ų šeima persikraustė gyventi Idaho valstijon, nedidelin Koksia miestelin.

Dar jaunas būdamas, Glen Taylor pradėjo duoną pelyti savo darbu. Iš sykio jis dirbo metalo skardų fabrike, o vėliau buvo pristojęs prie savo brolio palaikomos teatrinės grupės, gastroliuojančios po miestus ir miestelius. Vėliau įsikūrė savo teatrinę grupę. Dėl to ir po šiai dienai Glen Taylor vadinamas „dai-nuojančiu kaubojum“ (Singing Cowboy).

Karo metu Glen Taylor dirbo fabrike Kalifornijoje.

Keletą kartų jis kandidatavo į Jungtinių Valstijų senatą, bet tik trečiu sykiu buvo išrinktas — 1944 metais.

Būdamas Jungtinių Valstijų senate, Glen Taylor parodė daug energijos ir ryžto. Jis rėmė kiekvieną pažangesnį sumanymą ir kovojė prieš kiekvieną reakcininkų pasimojimą.

Š. m. vasario 23 d. senatorius Glen Taylor viešai, per radiją ir spaudą paskelbė: *Sutin-ku kandidatuoti vice-prezidento vietai trečio-sios partijos sąrašė su Henry A. Wallace.*

(Tąsa 61 pusl.)

HENRY A. WALLACE (kairėje) ir senatorius GLEN TAYLOR (dešinėje).

Trečioji Partija Istorijos Šviesoje

A. BIMBA

Šiomet lapkričio mėnesį rinksime Jungtinių Valstijų prezidentą, vice-prezidentą, visą eilę atstovų ir senatorių. Jau dabar visur smarkiai verda rinkiminė kampanija. Visos partijos ir politinės grupės įsijungusios darban. Kiekviena stengiasi piliečius laimėti savo pusėn. Kiekviena perša savo programą ir kandidatus. Žmonių susidomėjimas ir susirūpinimas politika labai didelis. Dalis jų jau apsisprendė, kurią programą rema, už kuriuos kandidatus balsuos. Bet taip pat labai didelė dalis klausosi diskusijų ir tebeieško geriausios išeities. Rinkimų rezultatai priklausys nuo šios tebesisprendžiančios ir svyruojančios piliečių masės. Taip būdavo kiekvienais rinkimais, taip bus ir šiais. Visa kiekvienos partijos rinkiminė veikla turi vieną vyriausią tikslą: patraukti savo pusėn dar neapsisprendusių piliečių mases. Laimės toji partija, kuriai šioji misija pasiseks.

I.

Trečiosios partijos judėjimas yra nauja fenomeno. Jos pasirodymas pradžioje metų ir išstatymas savo kandidatų uželektravo visą mūsų politinį gyvenimą. Pirmieji pasisėkimai nustebino net didžiausius naujojo sąjūdžio optimistus. Trečiosios partijos žmogaus išrinkimas Kongresan New Yorko paviete Bronxė absoliute balsų dauguma pereitą žiemą, su rinkimas šimtų tūkstančių piliečių parašų užėjimui ant baloto Henry Wallace į prezidentus ir Glen H. Taylor į vicė-prezidentus įvairiose valstijose, sėkmingos nominacijų konvencijos ir laukinės ugnies greitumu išsiplėtimas trečiosios partijos organizacijos tinklo, staigus pridygimas šimtų komitetų ir klubų išrinkimui Henry Wallace ir Glen Taylor, pritrėkę senųjų partijų politikierius. Jie negali atsipeikėti. Jie teisingai pavoju mato ne tiek tame, kiek naujosios partijos žmonės balsų gaus, kiek tame, kad šis naujas judėjimas gali suduoti mirtiną smūgį senajai dviejų partijų sistemai. Kadangi abidvi senosios partijos pasidarė kaip du lašai iš to paties stiklo vandens, tai pasirinkimo nebūdavo. Viena

grupė politikierių išsikraustys iš Washingtono, jį apguls kita grupė. Bet pakaita nepakeis pamatinių klasinių interesų. Abi senosios partijos jau seniai tiktai dvi tos pačios kapitalistų klasės agentūros. Faktas yra, kad tie patys kapitalistai, tos pačios kompanijos, korporacijos ir firmos aukoja beveik po tiek pat abiejų partijų rinkiminei kampanijai.

Kaip padaryti galą tokiai dviejų partijų sistemai, buvo senas pažangiosios visuomenės sapnas. Kadangi daugeliu atvejų bandymai nepavyko, tai buvo gimus filosofija, jog ir nepavyks, jog iš tos sistemos nėra jokio pasiliuosavimo, jog visas viltis reikia sudėti ant mažesniojo blogo — šiame atsitikime, ant demokratų partijos. Ta filosofija labai sustiprėjo Franklin Delano Rooseveltto prezidentavimo laikais. Rooseveltas buvo liberalas, smarkiai kovojo už socialines reformas, po demokratų partijos vėliava sudarė miestų darbininkų ir darbo fermerių bendrą frontą, pagrindiniai nepakeisdamas demokratų partijos struktūros ir vadovybės. Tai buvo geriausias "įrodymas," kad iš šitos partijos galima daug tikėtis. Tik su ja ir per ją galėsime nugalėti didįjį blogą — republikonų partiją. Taip buvo daugelio kalbama ir galvojama.

Bet į Rooseveltto batus įsistojo Harry S. Trumanas. Tie skirtumai, kurie buvo iškelti Rooseveltto laikais tarpe demokratų ir republikonų, tartum ranka tapo suysyk atimti. Užsienio politikoje nebeliko jokio skirtumo, visa toji politika tapo dvi-partinė. Naminėje politikoje visas skirtumas tiktai žodžiuose ir demagogijoje. Toji iliuzija, kad demokratų partija gali pavirsti tikra liaudies partija, darbininkų, darbo fermerių ir vidurinės klasės priemone gynimui savo interesų, išsiblaškę visais keturiais vėjais. Prieš visus, kurie nepasitenkinę tokia padėtimi, atsistojo tas pats senas klausimas: Kur link dabar? Nejaugi, apart pasirinkimo tarpe dviejų blogų, nebeliko kitos išeities?

II.

Kita išeitis atsirado. Ją šiandien Amerikos žmonės turi formoje trečiosios partijos.

Bet gal tiksliai laikina iliuzija, tiksliai malonus sapnas, kurio po rinkimų pabudę nebeprasime? Tą klausimą stato ir svarsto daugybė žmonių. Tą pavojaus bijosi trečiosios partijos šalininkai. Argi ne taip atsitiko 1924 metais? Senoji karta puikiai atsimename. Tai irgi buvo prezidentinių rinkimų metai. Jau buvo užsimezgus plati Farmerių-Darbo Partija. Nepasitenkinimas senosiomis partijomis apėmė labai plačias mases. Net ir Amerikos Darbo Federacija išėjo prieš abi senasias partijas. Senatorius LaFollette, senas, drąsus liberalas, apsiėmė "trečiosios partijos" kandidatų ir prezidentus. Rinkimuose už jį buvo paduota virš penki milijonai balsų!

Bet kas atsitiko po rinkimų? Po rinkimų naujasis judėjimas nebeįpilo nė pėdsakų. Kiekviena grupė nuėjo savaisiais keliais. Dar sykių demokratų ir republikonai galėjo skaniai pasijuokti iš dviejų partijų sistemos priešų entuziazmo ir pakrikimo.

Nuo to laiko prabėgo dvidešimt keturi metai. Gražus laikotarpis. Matėme daug, pergyvenome daug. Ar ta pati istorija pasikartos su šių dienų trečiosios partijos judėjimu?

Pasižiūrėkime. Amerikos istorija mums suteikė ne tik tą vieną nepavykusį pavyzdį. Mes turime kitą pavyzdį. Mes turime laimėjimo ir pasisekimo pavyzdį. Gal gi mūsų laikams geriau atitiks šis pavyzdys?

1854 metais daugeliui Amerikos žmonių atrodė, kad tarpe senųjų partijų — whigų partijos ir demokratų partijos — nebeliko pagrindinių skirtumų. Tuo būdu jie susiorganizavo naują partiją. Naująją partiją komercinė spauda pasveikino pranašystė, kad ji mirs vos užgimus. "Illinois State Journal," išėjęs Springfield, Ill., 1834 metų liepos 27 dieną rašė: "*Mūsų supratimu, didelės trečiosios partijos nebus. Visuomet tebedavo šalyje tik dvi didelės pastovios partijos ir, kai šis Nebraskos reikalas bus užbaigtas, 'free-soil (republikonų) partijos nariai susikraustys į eiles vienos didžiųjų partijų.*" Betgi ši pranašystė neišsipildė.

III.

Tais laikais argumentai prieš trečiąją partiją buvo lygiai tie patys, kaip ir šiandien. Buvo sakyta, kad nauja partija tiksliai sustiprins reakcinę partiją, tiksliai pakenks "liberališkajai" whigų partijai. 1860 metų rinkimuose komercinėje spaudoje tilpo karikatūra,

kuri vaizduoja suvargusių žmonių demonstraciją. Lincolną neša vienas vyras ant ilgos kartės apsižergusi. Minia prie pat bepročių prieglaudų. Lincolnas atsisukęs į savo pasekėjus sako: "Dabar, mano prieteliai, jau beveik įėjau vidun ir laimingoji gadyne tuojau prasišės, todėl prašykite, ko tik norite, o jums bus suteikta."

Lincolno pasekėjai perstatomi visokiomis visuomenės išmatomis. Štai moteriškė seka pasakui jį į beprotnamį ir šaukia: "*Koks gražus iš jo vyras, aš jaučiu karščiausią prie jo patraukimą, kada tik pamatau jo veidą.*" Kitas dalyvis sako: "*Aš atstovauju laisvąją meilę ir tikiuosi gauti leidimą laisvai savo principus išbandyti.*" Kitas: "*Aš noriu, kad religija būtų panaikinta ir kad Mormonų knyga taptų moralybės pagrindu.*"

Paskui Lincolną seka žmogus su juoda maska ant burnos ir sako: "*Baltieji žmonės neturi tokių teisių, kurias juodieji turėtų gerbti.*" Tūla moteriškė spiegia: "*Aš noriu, kad moterų teisės būtų pravestos gyvenimui ir kad vyras būtų priverstas moters klausyti.*" Vienas vyras, labai apdrisęs, šaukia: "*Aš noriu, kad kiekvienas naudotųsi kiekvieno nuosavybe.*" Dar kitas sako: "*Aš noriu, kad valdžia savo kaštais įsteigtų viešbutį, kuriame galėtų už dyką gyventi tinginiai ir būtų aprūpinti degtine ir tabaku.*" Ir dar vienas šaukia: "*Aš noriu, kad kiekvienam piliečiui būtų garantuota teisė egzaminuoti kiekvieno kito piliečio kišenę be jokio klaidymo iš policijos pusės.*"

Šiandien komercinė spauda taip pat pilna panašių karikatūrų ir išsireiškimų apie trečiosios partijos šalininkus ir jos kandidatus — Henry Wallace ir Glen Taylor. Jie irgi piešiami tamsiausiomis spalvomis. Tačiau Lincolnas laimėjo rinkimus ir republikonų partija tapo pirmąja partija. Ji tais laikais buvo pažangi partija. Whigų partija sudžiūvo ir išnyko.

IV.

Trečioji partija prigijo ir laimėjo todėl, kad ji atsakė į tuos klausimus, kurie buvo gyvenimo iškelti. Abi senosios partijos buvo virtusios vergijos palaikytojomis. Daugeliui tai ilgai nebuvo aišku. Daugelis whigų partiją skaitė mažesniuojų blogu ir laikėsi prie jos. Pats Lincolnas buvo jos nariu ir dar 1848 metais už jos kandidatus kalbėjo ir agitavo.

Jis tiesiog ir sakė, kad demokratų partijos laimėjimas reikštų vergijos laimėjimą, kad nors whigų partija nedaug kuo skiriasi, bet vis tiek įnain yra mažesnis blogas, ir todėl už jos kandidatus reikia balsuoti. Tik žymusis negrų vadas Frederick Douglass aiškiai suprato senųjų partijų tikrąjį pobūdį, ir 1854 metais pareiškė, kad jos abi abi yra "įkinkytos į vergijos vežimą."

Lincolnas prie republikonų partijos atėjo tik 1856 metais, ir tapo jos žymiausiu vadu.

Visa šios trečiosios partijos istorija labai pamokanti. Ji negimė susyk. Ji prasidėjo kaip išraiška paprastųjų masių nusistatymo prieš vergiją. Ji iš sykių nepatraukė ir nesužavėjo žymesnių žmonių iš senųjų partijų. Kaip sakytą, pats Lincolnas atėjo iš whigų partijos daug vėliau. Kairiausias ir kovingiausias iš visų whigų vadų Traddeus Stevens prie republikonų atėjo tik 1855 metais. Tik sekama metais prie republikonų pradėjo ateiti žymesnių whigų ir demokratų vadų.

1856 metų prezidentiniuose rinkimuose republikonai jau buvo antroji partija. Laimėjo demokratų partija, o whigų partija pasidarė trečiąja partija ir pradėjo trauktis iš gyvenimo.

Nors republikonai prakišo prezidentinius rinkimus, bet jie išrinko keliolika senatorių ir virš šimtą narių į atstovų butą. Už keturių metų, atseit, 1860 metais republikonai laimėjo rinkimus, ir išrinko Lincolną prezidentu.

Reikia tikėtis, kad šių dienų trečiosios partijos judėjimo šalininkai supranta istoriją ir nenusimins, jeigu jie rinkimų nelaimės. Vienas dalykas aišku: trečioji partija pasiųs Kongresan grupę savo žmonių. Tai bus didelis ir naujas dalykas. Tai bus pradžia vienos senųjų partijų pabaigos. Lincolnas, paėmęs republikonų partijos vadovybę, niekada nenuleido rankų ir neįpuolė į desperaciją dėl nepasisekimų rinkimuose. Po rinkimų 1854 metais jis pareiškė:

"Mes neturime paneigti arba pražiūrėti mūsų padėties faktus, kad mūsų judėjimas yra naujas ir kad mes palyginti esame silpni, tuo tarpu mūsų prieštai yra įsidrūtinę ir palyginti stiprūs. Jie turi savo rankose administraciją ir politinę galią, ir, teisingai ar neteisingai, jie šiuo tarpu tebeturi daugumą. Mūsų prieteliai, kurie taip energingai ir iškaltinčiai ragina mus šauktis ginklų pagalbos, privalo

nepamiršti, kad valdžia yra prieš mus atkreipta, kad dauguma žmonių taip pat nustatyti prieš mumis; arba, teisingiau pasakius, žmonės nėra atvirai ir afirmatyviškai su mumis. Kaip dabar dalykai stovi, tai mes turime vadovautis blaivum protu ir liūdies patiriotizmu. Ir nebent tiesa būtų apgavystė, o teisingumas—paprastas melas, neužilgo mes būsimė daugumoje."

Toliau jis kalbėjo:

"Mes gyvename sukuryje susijaudinimų; susirūpinimas temdo ateitį; kiekvieną laikraštį paėmę į rankas mes tikimės naujos nelaimės. Argi tai sveika politinė padėtis? Argi ne aiškios tendencijos? Argi ne visi ženklai aiškiai rodo, kur link mes einame?"

Paskutiniuose Lincolnio sakiniuose apibūdintoji padėtis labai supuola su mūsų laikų padėtimi. Argi mes ne gyvename didžiausių susijaudinimų audroje? Argi ne kasdien laikraščiai pilni naujų staigmenų, politinių sukreimų? Argi susirūpinimas ir baimė dėl ateities ne užtemdo visko ir šiandien?

Abraomas Lincolnas puikiai suprato ir teisingai pasvėrė tų laikų situaciją. Jis tikėjo laimėjimu. Jo tikėjimas išsipildė, ir už ketvirtą metų republikonų partija jau turėjo su savi žmonių daugumą.

V.

Koks šiandien vyriausias argumentas prieš naująjį judėjimą? Ogi tas pats, koks buvo vartojamas Lincolnio laikais ir paskui pakartojamas kiekvienais rinkimais, kuriais tikslai naujas judėjimas bandydavo pakelti galvą. Tai argumentas, kad balsavimas už naujosios partijos kandidatus yra lygus balsų numetimui į vandenį, kad tik patarnaus reakcijai, nes atitrauks balsus nuo demokratų partijos. Bet republikonų partijos istorija įrodė priešingą. Balsai už republikonus 1854 metais nebuvo balsai į vandenį numesti. Tai buvo balsai už naują judėjimą, už ateitį, už laimėjimą. Kadangi tarpe whigų ir demokratų pagrindinis skirtumas nebebuvo, tai whigų partijos laimėjimas nebūtų padaręs didelio skirtumo, nebūtų pakreipęs istorijos kiton pusėn, nebūtų buvęs smūgis vergijos ir reakcijos šalininkams. Jos laimėjimas tikslai būtų daugiau supainiojęs padėtį, prailginęs krizę, sustiprinęs vergijos viešpačių galybę. Tik pakilus naujoji jėga, jėga trečiosios partijos, vedė prie problemos

išsprendimo taip, kaip turėjo būti išspręsta. Laiko klausimas pasidarė lemiamiausiu klausimu. Whigų partijos svyravimas, lošimas fražėmis prieš vergiją, bet sprendimo atidėliojimas tarnavo vergijos sistemai, kuri kasmet plėtė savo šaknis į naujas teritorijas, ėmė į savo rankas vieną po kitos politinės pozicijas, stiprino savo įtaką valstybės aparate, energingai ruošėsi vergijos laimėjimui visose Jungtinėse Valstijose.

Tarpe Lincolno laikų ir šių laikų panašumas, tiek teoretiniu, tiek praktiškuoju požiūriu, labai didelis. „Kuomet senosios partijos sugenda,“ pasakė Henry Wallace, pareikšdamas 1947 metų gruodžio 29 dieną, kad jis kandidatuoja į Jungtinių Valstijų prezidentą, „žmonės turi teisę pakelti balsą per naują partiją.“

Tiems, kurie teigia, kad balsas už naująjį judėjimą yra balsas numestas šalin, Wallace atsakė:

„Aš gi sakau, kad balsas, paduotas naujai partijai 1948 metais, bus svarbiausias iš visų bet kada paduotų jūsų balsų. Juo daugiau 1948 metais bus paduota balsų už taiką, tuo tikriau pasaulis žinos, kad Jungtinės Valstijos neremia reakcinės abiejų senųjų partijų politikos. O tai politika, kuri dalina pasaulį į dvi ginkluotas stovyklas ir daro neišvengiama tą dieną, kuomet Amerikos kareiviai, arktiškai aprengti, gulės Rusijos snieguose.“

„Nepriimkite nei vieno, nei antro blogo. Geriau tiesiai atsisitokite, kaip vyrai, ir pasakykite taip garsiai, kad visas pasaulis išgirstų: Mes balsuojame už taiką ir saugumą sau ir savo vaikams. Mes kovojame už senąjį amerikoniškumą, balsuodami 1948 metais. Mes kovojame už žodžio ir susirinkimų laisvę. Mes kovojame, kad būtų panaikinta rasinė-tautinė diskriminacija. Mes kovojame už kainų numušimą. Mes kovojame už laisvas darbo vietas, už darbus ir už namus, kur mes galėtume žmoniškai gyventi.“

„Monopolinis kapitalizmas, geltonoji spauda ir rasinis fanatizmas išdavė senąjį amerikoniškumą po Pirmojo Pasaulinio Karo. Šiandien grėsia dar didesnis pavojus, negu bet kada,—visų didžiausias pavojus žmonijai.“

„Atremti šį pavojų gali tikėtai naujas politinis persitvarkymas Amerikoje, o tam reikia organizuoti naują politinę partiją.“

„Mes esame sutelkę Gideoną armiją, mažą skaičium, bet galingą įsitikinimais, pasiruošusių veikimui. Mes tariame su Gideonu: 'Tegul pasišalina baltieji ir drebėtojai!' Kiekvieno pasitraukiančio vietoje bus tūkstantis. Teisinga idėja yra verta šimto armijų. Mūsų nevaržo jokie kiti sumetimai, o tik bendroji žmonių gerovė.“

VI.

Henry Wallace ir visa trečiosios partijos vadovybė padarytų didelę klaidą, jeigu, tačiau, jie užsimerktų nuo silpnųjų trečiosios partijos judėjimo pusių. Pats vyriausias ir pavojingiausias šio judėjimo silpnumas, tai nepajėgimas pat pradžioje laimėti didžiųjų darbo unių judėjimus. Kai Amerikos Darbo Federacijos Pild. Taryba vienbalsiai, o Industrinių Organizacijų Kongreso (CIO) Pildomoji Taryba beveik trimis ketvirtadaliais balsų atmetė Wallace kandidatūrą ir trečiosios partijos organizavimą šiais rinkimais, visam tam judėjimui buvo suduotas labai skaudus smūgis. Dar daugiau: abudu unių judėjimu ne tik atmetė naująjį politinį judėjimą, bet veda prieš jį aktyvę kovą—persekioja ir terorizuoja visus unių veikėjus, kurie trečiąją partiją ir Wallace kandidatūrą aktyviai remia. CIO Taryba pašalino iš vietų visus paskirtuosius organizatorius, kurie atsisakė jos nutarimą prieš trečiąją partiją aktyviškai paremti. Iš Federacijos vadovybės buvo to tikėtasi ir laukta, bet daugelį apstulbino panašūs CIO vadovybės žygiai. Blogiausia atsitikime, iš CIO vadovybės pusės buvo laukta neitrališkumo bei palikimo kiekvienai unių ir kiekvienam nariui pasirinkti geriausią kelią pagal savo geriausią supratimą.

Šis Federacijos ir CIO nusistatymas remiamas jau pirmiau minėtu argumentu, atseit, kad trečioji partija ir balsai už jos kandidatus patarnausią reakcijai, užtikrinsią demokratams su Trumanu pralaimėjimą ir reakciniams republikonams laimėjimą. Aukštoji unių vadovybė tiki tuo, kad Trumano laimėjimas būtų laimėjimas mažesniojo blogo, todėl jį reikia paremti. Su šia idėja jai susitaikyti pagelbsti tas faktas, kad ji pilnai pritaria visai abiejų senųjų partijų užsieninei politikai—Trumano Doktrinai ir Marshall Planui. Jeigu Green, Woll, Murray, Reuther kritikuoja tūlas tos

(Tąsa 61 pusl.)

CHINIJA IR JOS ŽMONIŲ KOVA UŽ LAISVĘ

D. M. ŠOLOMSKAS.

TERITORIJA.—Chinijos teritorijos ir gyventojų reikale Amerikos komercinė spauda dažnai klaidina skaitytojus. Ji, pav., teigia, kad Činija užima 4,314,097 ketvirtines mylias ir turi 450,000,000 gyventojų, bet pastebė, kad tikroji (proper) Činija užima tik 2,279,134 ketv. mylias.

Kodėl taip yra? Todėl, kad reakciniai Činijos vadai, kaip ir jų globotojai užsieniečiai, prieš Činijos dažnai priskaito tas šalis, kurios nėra Činijos dalimis. Štai tos šalys:

MANDŽŪRIJA su 503,013 ketv. mylių plotu ir 45,000,000 gyventojų. Mandžūrai yra atskira tauta, turi savo kalbą, papročius ir kultūrą. Činijos reakcininkai Mandžūriją savinasi tik todėl, kad tai turtingas kraštas. Kita, mandžūrai 1644 metais užkariavo Činiją ir mandžūrų karališka dinastija Daicintai valdė Činiją net iki 1911 metų.

SINKIANGAS—antras milžiniškas kraštas, kuris kitaip vadinamas Činišku Turkestanu. Jis yra tarpe Indijos, Mongolijos ir Sovietų Sąjungos, užima 633,802 ketv. mylias ir turi apie 7,000,000 gyventojų.

Šio krašto gyventojus sudaro mongolai, mandžūrai, rusai, turkmenai, kazachai, kirgizai, uigutai ir kitos tautinės grupės. "Tikrieji" činai ten sudaro tik 5% visų gyventojų skaičiaus.

Ekonominiai ir istoriniai tas kraštas tampa susirišęs su sovietine Kirgizijos respublika, Tanu-Tuva ir Mongolijos Liaudies Respublika. Politiniai jis yra visiškai atsiskyręs nuo Činijos.

TIBETO kraštas su 475,000 ketv. mylių plotu ir nuo 3,000,000 iki 6,000,000 gyventojų skaičiumi. Tai aukštų kalnų šalis. Kai kurie kalnai iškyla net iki 18,000 pėdų. Kraštas randasi tarpe Sinkiang, Indijos ir Činijos. Tibetas atsietė nuo Činijos po 1911 metų revoliucijos, bet Čiang Kai-šekas jį tebeskaito Činijos dalimi.

ISLAUKINĖ MONGOLIJA.—Mongolijos Liaudies Respublika yra tarpe Sinkiang, Vidutinės Mongolijos, Mandžūrijos ir Tarybų Sąjungos. Tai 628,744 ketv. mylių kraštas. Jos gyventojų kiekis paduodamas apie 1,000,-

000, bet tikrumoje jų yra daug daugiau. Ji atsietė nuo Činijos 1920 metais. 1945 metais jos nepriklausomybė tapo pripažinta ir Čiang Kai-šeko valdžios sutartyje su Tarybų Sąjunga. Bet komercinė spauda jos plotus ir gyventojus tebepriskaito Činijai.

VIDUJINĖ MONGOLIJA sudarė savo vyriausybę ir atsietė nuo Činijos 1947 metų gegužės 12 d. Ją sudaro trys didelės provincijos—Ningsia, Suiyuan ir Chahar. Ji užima apie 300,000 ketv. mylių plotą ir turi apie 5,000,000 gyventojų.

FORMOSOS SALA, kuri Činijai sugrąžinta po Japonijos sumušimo, turi 13,800 ketv. mylių plotą ir apie 7,000,000 gyventojų. Jos gyventojai daug nuo skiriasi nuo činų. Dabar ten eina žmonių karas už savo šalies nepriklausomybę.

Net ir "tikrojoje" Činijoje tokios provincijos, kaip Yunnan, Sikang, Kokonor ir Vakarinė Kansu faktiškai yra iš Činijos išsiskyrusios.

CHINŲ TAUTOS, KALBOS IR RELIGIJOS.

Činų tauta nėra vienoda. Greičiau, tai ne tauta, o tautų padermė. Kaip slavų padermė dalinasi į atskiras tautas: rusus, ukrainiečius, baltarusius, lenkus, čekus, slovakus, serbus, bulgarus ir kitus, taip ir činų padermė dalinasi į: uiguramus, kugizus, šanūs, nosus, fajus, manus, lijus, ajus ir kitus, neįskaitant mongolų, mandžūrų, tibetiečių, korėjiečių ir kitų.

Činijoje yra apie 30 skirtingų kalbų arba jų tarmių, bet penkos—Peipingo, Sanghajaus, Kanton, Fudžajaus ir Chungkingo teritorijų yra taip tolimos viena nuo kitos, jog tų sričių žmonės vieni su kitais nesusikalba.

Religiniai Činijos žmonės taip pat yra labai pasidalinę. Konfucijizmo ir Taoizmo tikėjimai skaitomi nuosavais—činiškais. Budizmas ir mahometizmas perimti iš Indijos. Katalikizmas Činijoje nepriėjo, nepaisant to, kad darbuojasi tūkstančiai minykų ir misijonierių. Vien iš Jungtinių Valstijų yra pasiųsta apie 1,000 katalikų minykų. Jie ten pristeigė tūkstančius misijų namų, centrų,

bažnyčių. Popiežius paskyrė Chinijai ir kardinolą, bet katalikų vargiai bus daugiau kaip du milijonai.

Mūsų ausyse girdisi ir akyse matosi chinų žodžiai bei pavadinimai iš "kavalkų"—Čiang Kai-šekas, Mao Tse-tung, Ču-Teh, Sin-kiang ir tt. Kodėl taip yra? Todėl, kad chinų, japonų, burmiečių ir daugelio kitų rytinių tautų kalbose nėra žodžių linksniavimo. Linksnius ir daugskaitinius žodžius jie sudaro sujungdami du, tris ir keturis žodžius. Pavyzdžiui, chiniškai žmogus vadinasi *žin*. Jeigu jiems reikia pasakyti *žmonės*, tai jie sako "*žin-du*," kas reiškia "*žmogus-daug*." Automobilius chiniškai vadinasi *Dzi-do-sia*. "*Dzi*" reiškia *pats*, "*do*" *juda*, "*sia*"—*vežimas*. Tuo būdu "*Dzi-do-sia*" reiškia *pats-juda-vežimas*. Gi žodis automobiliai chiniškai bus "*Dzi-do-sia-du*."

Sunki chinų kalba, o, kaip žymėjome, ji dar nėra viena, gi dar sunkesnė jų rašyba. Chinai neturi raidžių. Jie vartoja *jeroglifus*, kurie reiškia ne atskiras raides-garsus, bet ištus žodžius—daiktų pavadinimus.

Senovėje, kada norėdavo parašyti *žmogus*, tai nupiešdavo visą žmogaus atvaizdą. Vėliau, kad sumažinti darbą, pradėjo piešti tik galvą, dar vėliau—tik tam tikrą ženklą. Štai pora jeroglifų, kurie reiškia:

四 雨

keturi

lietus

Chinai knygas skaito iš viršaus į apačią ir iš dešinės pusės į kairę.

Chinų kalboje yra apie 45,000 jeroglifų, tuo būdu visus juos pažįstančių žmonių yra nedaug. Žmogus, kuris pažįsta 6,000 jeroglifų, jau skaitomas kultūrišku.

Chinų rašomoji mašinėlė turi virš 3,000 ženklų ir "raktų," kuomet anglų kalboje jų tėra 60. Chinų kalboj labai sunku išmokyti rašyti greit — stenografiškai. Darbininkas ir valstietis negali skaityti militaristų laikraščio bei knygos. Liaudis milžiniškoje daugumoje yra berašė. Buvo bandymų jeroglifus paversti raidėmis, bet kol kas neturėta pasisekti.

Nepaisant visų sunkumų, chinų literatūra yra sena,—daug senesnė už anglų. Tik iki šiol ji nėra ištirtinėta, išstudijuota.

IS CHINIJOS ISTORIJOS.

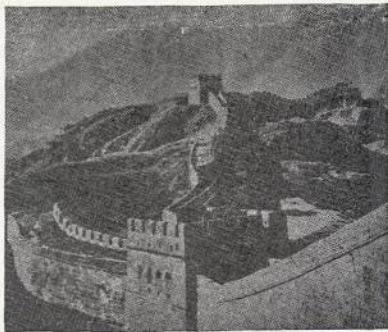
Chinija yra sena šalis. Jos istorija prasideda apie 4,500 metų atgal, arba apie 2,500 metų pirma krikščioniškosios gadynės.

Tūkstančiai metų atgal Chinija buvo didelė ir kultūriška šalis. Tada dabartinė Europa ir Amerika buvo dar laukiniai ir atsilikę kraštai. Daugelis Chinijos miestų turi po kelis tūkstančius metų. Chinų muzika, piešyba, rankų darbai, menas jau turi tūkstančius metų.

Daugelis dalykų, be kurių šiandien žmonių gyvenimas būtų beveik negalimas, chinų buvo išrasti. Stiklas Chinijoje jau buvo gaminamas apie 4,000 metų atgal, kuomet Europoje jį pradėjo gaminti tik 17-tame šimtmetyje, tai yra, apie 400 metų atgal. Popieris, be kurio negalima būtų mūsų apšvieta, Chinijoje buvo gaminamas jau prieš 2,000 metų, gi Europoje jį pradėjo gaminti apie tūkstantis metų vėliau, tai yra, 11-tame šimtmetyje.

Taip ir su daugeliu kitų dalykų, tiek rankų darbo išgaivinimuose, tiek medicinos, filosofijos, bendrojo mokslo srityse, chinai daug davė žmonijai.

Bet jų gyvenimui pradėjo kenkti užpuolimai kaimynų—hunų, totorių, mongolų, mandžūrų ir kitų. Tas privertė chinus statyti

Didžioji Chinijos siena.

garisiają *Didžiąją Chinų Sieną*, kad atsitverti nuo neramų kaimynų. Ją statė beveik du

tūkstančių metų. Jei ši siena būtų tiesi, tai ji būtų 2,600 mylių ilgio. Bet ji yra išraityta, iškraipyta, o tačiau turi 1,300 mylių. Ji yra 24 pėdų aukščio, 15 pėdų pločio ir kas 100 žingsnių turi specialius bokštus su įrengimais garnizonams. Tokių bokštų yra iki 20,000. Jie įtarpindavo 3,000,000 vyrų armiją. Virš sienos įrengtas vieškelis. Sieną pastatyta iš akmenų ir plytų. Tūlais laikais prie jos statybos dirbdavo iki 700,000 žmonių, daugiausiai vergų—karo belaisvių. Ją pradėjo statyti 300 metų pirm krikščioniškosios gadinės, o baigė tik 1620 metais! Dabar ji labai apgriuvus.

Bet ir Didžioji Sieną Kinijos neišgelbėjo. Mongolai, kurie nusiaubė Rusiją ir kitus kraštus, vadovybėje Chingis Chano, įsteigė savo valstybę nuo Lietuvos iki Kinijos Jūrų. 1212 metais mongolai perėjo Didžiąją Kinų Sieną, nugalėjo Kiniją ir pavergė ją.

Kinija, kaip ir tais laikais Rusija, pateko į klajoklių mongolų-totorių nelaisvę. Prasidėjo sunkios kovos už išsilaisvinimą. Bet pavergimas ilgam laikui pakirto tų šalių kultūrinį išsivystymą.

Ir tik milžiniška rusų pergalė Kulikovo Lauke, netoli Dono upės, 1380 metų rugsėjo 8 dieną, kurioje jie sumušė ir išnaikino 300,000 mongolų-totorių, suteikė atsikvėpimą ir Kinijai. Po tos rusų pergalės mongolų galybė pasibaigė—jų valstybė suskilo.

Bet Kinija nebeatgavo savo pirmesnės rolės, nei politikoje, nei kultūroje. Susiskaldymas ir socialiniai prieštaravimai nebeleido jai sutvirtėti. 1644 metais mandžūrai, viena iš mongoliškųjų valstybių, nukariavo Kiniją, įsteigė Peipingo miestą. Prasidėjo Daiciti dinastija, kaip Mandžūrijoje, taip ir Kinijoje—apvienytoje valstybėje. Šis monarchistinis režimas viešpatavo iki 1911 metų, kada revoliucija jį nušlavė. Kinija tapo respublika.

NAUJAS PUOLIMAS ANT CHINIJOS

Tuo tarpu buvusi atsilikusi Europa padarė milžinišką šuolį pirmyn ir pralenkė kitus kontinentus. Europoje išaugo didelės, galingos valstybės. Jūrininkai leidosi į tolimes keliones—atrado Ameriką, Australiją, daugybę salų, ir ištyrė Afrikos ir Azijos kontinentus. Europiečiai, greta tiesioginio užkaravimo naujų žemių, varė pavergimą pagalba „biznio reikalu“—prekybos, „gelbėdami kitų žmonių

dūšias nuo velnio,“ atgabendami šimtus misionierių, minykų ir biznierių.

Į Kiniją 1517 metais atsibaladojo portugalai ir ispanai; 1604 metais—holandai; 1637 metais—anglai ir francūzai. Iš Rusijos gulė caristinės jėgos. Atvykę „svečiai“ tuojau įsteigė savo bazes, atsigabeno savo armijas, pradėjo vergti ir plėsti chinus. Anglai atsigabeno opiumo nuodus.

Chinija pasipriešino. Anglija prisiuntė laivyną, armiją ir 1840-1842 m. paskelbė Kinijai karą, ir tol kariavo, kol Kinija sutiko nespriešinti opiumo platinimui. Už kelių metų (1858 m.), chinai vėl pasipriešino, tada Anglija ir Francūzija vedė antrą karą prieš Kiniją ir privertė ją nusileisti.

Britai užėmė puikiausią prielauką Hong-Kong ir ten įsteigė karo bazę. Jie išreikalavo iš Kinijos, kad anglų laivai laisvai galėtų plaukioti 1,000 mylių Yangtze upe į Kinijos gilumą ir vesti opiumo ir kitokį biznį.

Francūzija 1884-1885 metais karo pagalba atėmė nuo Kinijos Indo-Chinus su 281,174 ketvirtinių mylių plotu, didesniu, negu pati Francūzija. Vokietija 1898 metais pasiėmė Tsing-tao (Kiaochow) prielauką. 1894 metais Japonijos imperialistai iš pasalų užpuolė Kiniją ir į du metus nukariavo, užgrobė Formosos salą ir keletą portų.

Netrukus dvylika imperialistinių valstybių, jų tarpe ir Jungtinės Valstijos, įsigalėjo Peipinge, Tiensine, Šanghajuje, Nankinge. Kiekvienoje pajūrio prielaukoje, kiekviename didmiestyje „svečiai“ įsteigė ekstra-teritorinius savo miestus, kur chinams nevalia įeiti kitaip, kaip tik darbu. Pastatė fabrikus, sandėlius ir krautuves. Išreikalavo iš Kinijos, kad ji negali teisti „svečių“ piliečių, nepaisant, kaip jie prasikalstų. Pastatė savo armijas, kad ta tvarka būtų prižiūrėta.

Chinijos vyriausybei buvo uždrausta tarpautinis ar vidujinis didesnis žygis atlikti be pasitarimo su Anglijos, Francūzijos, Belgijos, Italijos, Vokietijos, Jungtinių Valstijų, Japonijos, Holandijos, Portugalijos, caristinės Rusijos ir eilės kitų atstovų.

Šį užsienio imperialistų viešpatavimą pirmiausiai pralaužė revoliucija Rusijoje. Tarybų vyriausybė paskelbė savo draugišką atsišėmimą linkui Kinijos ir panaikino caristinės vyriausybės specialias privilegijas.

Antras pasaulinis karas padarė galą Japonijos ir Italijos koncesijoms. 1943 metų sausio 11 d. Anglija ir Jungtinės Valstijos "gera valia" atsisakė nuo savo specialiųjų teisių. Bet, kaip matysime, naujomis sutartimis, laikydamos ten savo fabrikus, armijas, remdamos reakciją ir reikalaujamos "atidaryti duris Chinijoje," tikrumoje jos savo privilegijų neatsisakė, tik pakeitė viešpatavimo formą.

CHINIJOS EKONOMINĖ PADĖTIS

80 nuosimčių Chinijos gyventojų užsiima žemdirbyste. 43% valstiečių visai neturėjo žemės. Dvarponiai ir stambūs buožės, kurie sudaro tik 2% gyventojų, turėjo daugiau, kaip 30% visos žemės, gi 80% vargšų turėjo tik 26%. Kita žemė buvo vidutinių valstiečių (buožių) rankose. 31 milijonas valstiečių turėjo nuo 10 iki 30 mu (mu yra dešimta dalis akerio).

Valstiečiai turėjo randavoti nuo ponų žemę ir grūdais jiems atiduoti nuo 60 iki 90 nuoš. derliaus. Prie to, provincijų, taigpi centralinė valdžia, turi bent 30 skirtingų taksų — karo reikalams, milicijai, valdžiai ir tt. Taksus dažnai išrenka išanksto. Yra atsitikimų, kad net už 100 metų valstiečiai turi užmokėti taksus išanksto. Kas to nepadarė, tų šeimų narius, ypatingai merginas, atima ir už taksus parduoja į prostitucijos namus, arba į kitataučių fabrikus.

Darbininkų padėtis ne geresnė. Fabrikai didelėje daugumoje dar ir šiandien priklauso užsienio kapitalistams. "Svečiai" išnaudoja chiniečius, priversdami juos dirbti po 16 val. į parą už vergišką kelių centų algą. Moterims ir vaikams dar mažiau moka, negu vyrams. Unijas drasko, kaip "kurstytojų organizacijas."

Industriinių darbininkų Chinijoje yra apie 6,000,000.

Chinijoje gamtinių turtų, kaip anglies, geležies, žibalo, platinos, aukso ir kt. yra daug. Bet viskas patekę į užsienio kapitalistų nagus. Iš 117-kos medvilnės fabričių japonams fabrikantams priklausė 45, gi geras skaičius anglams ir francūzams. Geležinkeliai buvo didžiojoje užsienio kapitalistų rankose. Upėmis susisiektas buvo 78% anglų, amerikiečių, japonų ir francūžų rankose.

Bankų įdėliai buvo: Japonijos \$250,000,000, Anglijos \$175,000,000, Jungtinių Valstijų \$100,000,000, Francūzijos \$60,000,000.

Muitų, kurie kiekvienai valstybei duoda daug įplaukų, Chinijoje imperialistai nemokėdavo, dar patys kolektuodavo savo naudai už pervežimą prekių per užsieniečių prieplaukas, geležinkelius ir tt.

Anglies pramonės 80% buvo užsienio kapitalistų rankose; geležies gamyba visa priklausė užsieniečiams, vyriausiai japonams kapitalistams; aliejaus ir laivininkystė beveik išimtinai buvo užsienio kapitalistų rankose. Iš 150 elektros gaminių stočių, 80% priklausė užsienio kapitalistams.

Chinijoje žemė gera, derlinga, du kartus geresnė, negu Lietuvoje. Daugelyje vietų duoda du ir tris darlius. Auga ryžiai, kviečiai, pupos, kukuruzai, medvilnė, arbata ir kiti javai ir vaisiai.

Chinijoje miškų jau beveik neliko, nes žemė turi maitinti žmones. Upės gilios, vandeningos, geros laivų plaukiojimui. Oras didžiojoje vidutinės. Prieplaukos gražios.

Milijonai žmonių gyvena iš žvejybos. Daugelis jų ant savo laivelio gema, gyvena ir miršta.

KARAS UŽ LAISVĘ.

Tarpe Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų, 1918-1939 metų laikotarpyje, Chinijoje riejosi užsienio imperialistai už viešpatavimą.

1925 metais prieš tą padėtį ištstojo Kuomintang Partija, kuri tais laikais apjungė savo eilėse chinų buržuazines jėgas, norinčias nusikratyti užsienio imperialistų jungą, darbininkus, inteligentus ir valstiečius. Chinijos Komunistų Partija pilniausiai rėmė tą kovą.

1927 metais Kuomintango karas prieš pardaikiškus generolus baigėsi pergale. Sanghaju ir Nankingas buvo paimti. Atrodė, kad Chinijos tauta bus apvienyta, kad susidarys pažangus demokratinė šalies vyriausybė, kuri atsispirs užsienio ryklėms.

Bet Chinijos buržuazija, dvarponija ir militaristai, vadovaujami generolo Čiang Kai-šeko, nusigando savosios liaudies, susisiekė su imperialistų grupėmis užsienyje, gavo pagalbą ir pradėjo žudyti komunistus ir demokratų.

Ištisi miestai, sodžiai, apskritys buvo išnaukinti. Nuo 1927 iki 1934 m. demokratijos eilės neteko 991,494 užmuštais, 973,287 sužeistais, į kalėjimus buvo sumesta 471,845, teismais nužudyta—8,205! Žudė šaltakraujiškai. Specia-

liai pulkai budelių, su dideliais kardais, kapo-
jo galvas demokratijos kovūnams!

Bet 10 metų (1927-1937) karas nedavė
Čiang Kai-šekui pageidaujamų rezultatų.
Darbininkai, inteligentija, valstiečiai organi-
zavosi į Raudonąją Armiją, gynėsi, steigė ta-
rybinius distriktus, vedė partizanų karą.

mokratinei kovai prieš feodalizmo reakciją
žemės ūkyje ir prieš užsienio imperialistų
viešpatavimą industrijoje.

KARAS PRIEŠ JAPONIJĄ

1931 metais Japonijos imperialistai užpuolė
Mandžūriją ir ją pavergė. Neužilgo paver-

Tai baisus vaizdas iš tų vietų, kurias užima Čiang Kai-šeko armijos. Čia parodomos teroro aukos, darbininkai ir valstiečiai nukapotomis galvomis. Čiang Kai-šeko budeliai nepaleidžia gyvo nė vieno suimto nelaisvės Liaudies Armijos kovūno.

1931 metų lapkričio 7 d. įvyko Pirmas Vi-
sos Chinijos Sovietų Suvažiavimas. Jis išdirbo
planą kovai už apvienijimą Chinijos, gelbėji-
mą jos iš užsienio imperialistų nagų, kovai
prieš generolus—šalies išdavikus, už žemės
reformą valstiečių naudai, už darbininkų žmo-
niškesnį gyvenimą. Šis suvažiavimas suorga-
nizavo Chinijos Tarybų Valdžią tose vietose,
kurios jau buvo išlaisvintos ir nutarė organi-
zuoti centralinę Chinijos Raudonąją Armiją.

1932 metų vasario mėnesį Chinijos Raudono-
joji Armija jau turėjo savo eilėse 200,000 vy-
rų ir 1,000,000 partizanų.

1935 metų rugpjūčio 1 dieną Chinijos Ko-
munistų Partijos Centro Komitetas išleido
manifestą, šaukiantį visas grupes sulaukyti
naminį karą ir organizuoti atremti Japoni-
jos imperialistų puolimą. Reikalavo tuo pat
kartu plėsti liaudies laisvės namie, padėti de-

gė ir Jehol provinciją ir pradėjo veržtis į Vi-
durinę Mongoliją, paskui į šantungo ir Hopei
provincijas. O 1937 metų liepos 7 dieną jie
paskelbė karą Chinijai, "kad išgelbėjus ją nuo
komunistų"!

Chinijos Komunistų Partija ir Chinijos So-
viety valdžia išleido bendrą manifestą, kuria-
me išdėstė bendro fronto programą: (1) Vi-
siems gintis nuo Japonijos. (2) Teikti pagal-
bą badaujantiems, vesti kovą prieš upių išsi-
liejimus ir sausrą. (3) Konfiskuoti visus ja-
ponų turtus Chinijoje ir naudoti juos karo
reikalams. (4) Konfiskuoti žemę, fabrikus,
ryžius ir visus turtus tų, kurie parsidavė Ja-
ponijai. (5) Panaikinti aukštus taksus, įvesti
taksus pagal piliečio įplaukas. (6) Pakelti
darbininkų algas, pagerinti jų ekonominę
padėtį ir sveikatos reikalus. (7) Paliuosuoti
anti-reakcinius politinius kalinius ir nevaržy-

ti liaudies demokratinę teisę. (8) Įvesti liaudžiai nemokamą apšvietą. (9) Suteikti lygias teises visoms tautoms, gyvenančioms Chinijoje. (10) Užmegsti ryšius organizavimui partizanų karo su korejiečiais, mandžūrais ir kitais japonų pavergtais gyventojais.

Chinijos liaudies vadai. Iš kairės į dešinę: Chou En-laj, vyriausiasis diplomatas; Moa Tse-tung, Chinijos Komunistų Partijos vadai; Chu Teh, Liaudies Armijos vyriausiasis komandierius.

Užmegsti ryšius su visomis Chinijai draugiškomis šalimis ir siekti jų pagalbos. Apvieninti visas ginkluotas jėgas bendrai kovai prieš Japonijos imperialistus. Sulaikyti propagandą prieš esamą tarybinę ar buržuaziniai-dvarponišką tvarką, nesikišti į tų plotų lokalinių valdžių tvarkymos reikalus.

Generolas Čang Kai-šakas, masių spaudžia-mas, buvo priverstas sudaryti bendrą frontą su komunistais ir Chinijos Sovietų valdžia karui prieš Japonijos imperialistus.

Sovietinės Chinijos Raudonoji Armija, pasivadinus 8-ja ir 4-tąja armijomis pastoję japonams kelią linkui svarbiausių centrų. Komunistai ir demoratai išvystė didelį masinį partizanų judėjimą Japonijos užimtuose plotuose. Bendrai paėmus, apie 3,000,000 partizanų veikė ir terorizavo japonų armijos veiksmus. Japonijos armija negalėjo valdyti užimtų plotų, ji laikėsi tik miestuose ir išilgai

geležinkelių. Partizanai dieną ir naktį tūkstančiais naikino japonus.

Kitaiip buvo generolo Čiang Kai-šeko fronte. Ten japonai įsiveržė giliai į Chiniją ir labai didelius plotus nuterėjo, nes reakcija geriausios savo armijos 50 generolų ir 1,000,000 kareivių laikė ne karui prieš Japonijos armiją, bet prieš komunistus. Kelis kartus generolo Čiang Kai-šeko armija puolė ir žudė sovietinių plotų gyventojus, militarinių mokyklų studentus ir bendro fronto kovūnus.

Chinijos reakcija labiau bijojo savosios šalies demokratijos—darbininkų, valstiečių ir inteligentijos, negu Japonijos imperialistų. Ji daug kartų ieškojo kelių susitaikymui su Japonijas imperialistais.

Chinijos reakcija galutinai nusimaskavo 1945 metais, kai Japonijos sudarytos "valdžios" Šanghajuje, Peipinge, Jahole ir kitur su armijomis, apie 2,000,000 vyrų, perėjo į generolo Čiang Kai-šeko pusę kovai prieš "komunistus." Čiang Kai-šakas priėmė į savo armijos eiles tuos generolus, kurie pirmiau Japonijos pusėje kariavo prieš Chiniją.

AMERIKOS IMPERIALIZMO INTERVENCIJA

Antrasis Pasaulinis Karas parbloškė Vokietiją, Italiją, Japoniją ir labai apsilpnino Francūziją ir Angliją. Jungtinių Valstijų imperialistai pamatė, kad jų konkurentai Chinijoje išnyko. Amerikos spauda dar karo laiku sakė, kad "Chinija bus didžiausia Amerikos rinka."

Karo metu į Ramiojo Vandenyno salas buvo sugabenta dideli kiekiai Amerikos ginklų ir amunicijos. Ten buvo įsteigta keli šimtai bazių. Kai 1945 metais Japonija buvo parbloškta, tai tūkstančiai tankų, karo lėktuvų, kanuolių, kulkasvaidžių ir kitokių ginklų ir amunicijos, virš 4 milijonų dolerių vertės, nuo tų salų buvo perduota generolui Čiang Kai-šekui. Chinijoje Japonijos armijai buvo įsakyta nepasiduoti Chinijos Raudonosios Armijos ir partizanų daliniams, kad ginklai jiems netektų.

Amerikos karo laivynas ir orlaivynas nuo 1945 m. rugsėjo iki 1946 m. rugsėjo pervežė Čiangui 500,000 kareivių ir oficerių į Šiaurinę Chiniją ir Mandžūriją karui prieš demokratiją.

Amerikos armija ir laivynas atvirai gelbėjo generolo Čiang Kai-šeko armijai. Tūkstančiai Amerikos karininkų mokė Čiango armiją ir Amerikos ginklais ginklavo. Jeigu per visą Antrąjį Pasaulinį Karą Amerika apginklavo tik dvidešimt chiniškų divizijų, tai vien 1946 metais ji apginklavo ir išmuštravo 57-nias divizijas, virš 2,000,000 kareivių, jų tarpe 30 tankinių ir mechanizuotų divizijų. Čiang Kai-šeko armija viršijo 5,000,000 vyrų. Dar niekada jis nesijautė taip galingas, kaip 1946 metais.

1945 m. rudenį, Maskvoje Jungtinių Valstijų, Anglijos ir Sovietų Sąjungos užsienio reikalų ministrai susitarė, kad visi bendrai remsis tik visų demokratinų partijų sudarytą koalicinę valdžią Chinijoje. Bet koalicinė valdžia reiškė demokratijos laimėjimą, o to nenorėjo nei Wall Stryto imperialistai, nei Chinijos reakcija. Vietoje koalicinės valdžios, Chinijos reakcija paskelbė demokratijai karą. Generolas Čiang Kai-šekas pasizadėjo į "du mėnesius išnaikinti komunistus."

Maskvoje buvo susitarta, kad Sovietai ir Jungtinės Valstijos ištrauks iš Chinijos armijas. Tarybų Sąjungos armija pasitraukė, bet Amerikos karo laivynas įsisteigė bazes Tsingtao ir kitur. Chinijoje ir šiandien tebestovi galingos Amerikos karo orlaivyno jėgos,

1948 metų pradžioje ten buvo virš 100,000 mūsų ginkluotų vyrų.

Amerikos intervencija padarino reakciją į karą. Civilinis karas Chinijoje siaučia jau veik du metai. Iš Jungtinių Valstijų plaukia šimtai laivų su nauja pagalba generolo Čiang Kai-šeko armijoms. Mūsų vyriausybė tiems reikalams skiria šimtus milijonų dolerių.

Prezidentas Trumanas š. m. sausio mėnesį pasiūlė kongresui, kad Chinijos pagalbai vėl skirtų \$570,000,000. Vasario mėnesį Henry Wallace, trečiosios partijos kandidatas į prezidentus, pareiškė:

"Prezidento Trumano reikalavimas pridėti žulikiškai generolo Čiang Kai-šeko valdžiai pagalbos dar už \$570,000,000, dar kartą parodo, kad mes finansuojame militarinę intervenciją į Chinijos vidaus reikalus. Ta intervencija jau kainavo Amerikos žmonėms virš \$4,000,000,000 ir draugiškumą šimtų milijonų Chinijos žmonių, kurie kenčia nuo diktatoriaus Čiang Kai-šeko užkarto karo.

"Ši tragiška Chinijos padėtis ir intervencija parodo, kaip susmuko Marshallo Planas, kaip jis pavirto tuo pačiu, kas yra Trumano Doktrina Graikijoje ir Turkijoje. Suteikimas Chinijos reakcijai pinigų ir ginklų bus sutvir-

Chinijos laudies armijos kovūnai.

tinimas reakcininkų valdžios, kuri viešpatauja prieš liaudies valią; sutvirtinimas reakcijos ir karo, o ne demokratijos ir taikos."

CHINIJOS LIAUDIS LAIMES

Nors Čiang Kai-šeko armijos buvo skaitlingesnės, gerai ginkluotos ir aprūpinamos, bet pasirodė bespėkės kovoje prieš demokratinę Chinijos liaudį ir jos armiją.

Karas nuo 1946 m. liepos iki 1947 m. liepos Čiang Kai-šekui kainavo 1,120,000 karininkų ir kareivių užmuštais ir 700,000 patekusiais nelaisvėn. Per tą laiką komunistų vadovaujamos armijos paėmė 6,166 kanuoles, 39,000 kulksvaidsių ir kalnus kitokių amerikinių ginklų ir amunicijos.

Kodėl demokratinė Chinijos liaudis pasirodė galingesnė už nuo galvos iki kojų apsiginklavusią reakciją? Todėl, kad Chinijos liaudies kova yra už savo šalies laisvę, už atsikratymą užsienio imperialistų jungo, už padarymą galo vergiškomis darbininkų sąlygoms, už panaikinimą feodališkos žiaurios valstiečių išnaudojimo vergijos.

Demokratiniai Chinijos kraštai mokėjo tinkamai atsteigti fabrikus ir dirbtuves. Jie gaminasi ginklus ir gyvenimo reikmenis. Jie vysto apšvietą. Sveikatos reikalai pastatyti pirmon vieton. Žmogus pirmu kartu pasijuto, kad jis yra kas nors daugiau, negu darbo gyvulys. Nepaisant karo, didelio vargo, milžiniškų pastangų karo laimėjimui, net komerciniai korespondentai pripažįsta, kad "Sovietų Chinijoje" geriau žmonės gyvena, negu generolo Čiang Kai-šeko valdomoje srityje.

Žemės klausimas išspręstas taip: kas žemę dirba, tas ir jos vaisiais naudojasi.

Valstiečius ši reforma patraukė komunistų pušen. Jie sudarė *liaudies miliciją*, kuri turi milijonus narių. Ši milicija kovoja prieš kontr-revoliuciją ant vietos ir padeda liaudies išlaisvinimo armijai, kai frontas būna arti.

Liaudies išlaisvinimo armija belaisvius nelauko suvarius į logerius. Suimtiems iš Čiang Kai-šeko armijos kariais, perstato karo priežastis ir tikslus. Leidžia jiems patiems papasakoti, kuo buvo jų tėvai, kaip jie gyveno, kaip augo, kokius vargus kentėjo. Tas atlie-

kama viešai, masiniuose susirinkimuose. Po savaitės laiko tokios apšviestos jiems pasako:

"Jūsų nelaisvė pasibaigė. Jeigu norite grįžti į namus, tai mes padėsime, net kelionei pinigų duosime. Eikite! Bet jeigu norite gelbėti Chinijai, norite, kad darbininkams, valstiečiams ir inteligentijai būtų geriau, tai stokite į mūsų armiją."

Ir masėmis belaisviai stoja į Liaudies Išlaisvinimo Armiją. Kiti grįžta į savo namus ir

Liaudies armijos išlaisvintos srityse dvarponių žemės išdalinamos bežemiams.

ten organizuoja partizanų kovą. Išties pulkai Čiang Kai-šeko pereina į liaudies pusę.

Chinijos Komunistų Partijos įtaka auga. 1937 metais partija turėjo tik kelis desėtkus tūkstančių narių, o dabar jau turi 2,700,000! Darbininkų unijos, valstiečių sąjungos, moterų, jaunimo ir kitokios organizacijos skaito narius dešimtimis milijonų.

Tuo tarpu Čiang Kai-šeko pusėje viešpatauja žmonių neapykanta prieš jį ir užsienio imperialistus, kurie jį remia.

Nėra abejonės, kad jeigu ne Amerikos intervencija, tai Chinijoje būtų susidariusi koalicinė vyriausybė ir ramiu būdu būtų buvę galima pasiekti liaudies nauda reformų.

Aišku, kad naminis karas neša Chinijai baisų nuteriojimą, neišpasakytą liaudžiai vargą ir skurdą, praraja milijonus žmonių gyvasčių. Bet už jį atsako tie, kurie išsigando demokratijos jėgų ir norėjo jas ginklo pagalba pasmaugti.

TAI BENT IR DEMOKRATIJA

JONAS KASKAITIS.

1947 m. rudenio apyvakaris. Plačiaja Niūvarko miesto gatve pyška automobiliai, busai, sunkvežimiai. Mudu su žmona važiuojame 28 nr. busu. Busas tirštai pilnas. Žmona kažkaip gavo atsisėst. Aš, įbrukęs ranką į šikšninę kilpą, stoviniuoju greta kitų tokių pat stačiukų.

Šalia manęs stovi, plačiai kojas iškėtęs, keistas tipas. Gal metų 35 diržingas ilganosis ir ilgasmakris strampas. Arkliavedis, pamaniau sau ("horseface") ... Suraukęs apdribusius, kuokštuitus ančiakius, vis dėbtelia baltom tai ton, tai ton pusėn. Kitame jo šone, irgi įsitvėrusi kilpos, stovi kiek už jį jaunesnė moteriškė. Kitoj rankoj laiko rudo popieriaus ryšulį. Ir sako ji jam, pusbalsiai, angliškai:

—Tu žinai, man regis aš permokėjau už marškinius.

O tas arkliavedis, matyt, jos vyras, tuoj ir paleido visą burną. Šaižiu, prikimysiu balso, jis jai atkirto, bet taip, kad ir visi girdėtų:

—Žinoma, permokėjai tiem dievo prakeikties ("God damned") žydam. Tie purvini žydpalaikiai vis išlups viršaus tris, keturis centus... Kad jie visi skradžiai žemę nueitų. Aš juos visus užmuščiau! Visus ligi vieno!... Priviso jų čia per daug... visos krautuvės jų, visi bizniai... Visur jų pilna, tų prasmirdusių k-lės vaikų!...

Ir žiūri įžiliai tai vienam, tai kitam važiuoliui, laukdamas pritarimo ir pagyrimo. Bet visi aplinkui anei žodžio. Vengia ir pasižiūrėti į jį. Nenori įsivelti į nejaukų ginčą.

Tik dirstelėjau: maniškė žiūri, piktai susičiaupusi, kaktą suraukusi. Regis, štai, štai ims ji ir jam ką atšaus. Bet susilaikė, tik pervedė jį paniekinančiai akim—ir pakilo išeiti. Paskui ją išėjau ir aš.

—Tu girdėjai tą nepraustaburnį?—kreipėsi ji į mane, kaip tik nužengė į šaligatvį.

—Kaipgi? Girdėjau. Tai niekšiška, pikta fašistinė sėkla. Tai padaras tos išėjusios amerikškos reakcijos.

—Aš tik tik susilaikiau. Norėjau jam atšaut: "Jei aš būčiau vyras, duočiau aš tau per terlą už tokią begėdišką kalbą."

—Tai tas jo jūk neišmokyty. Per daug jis jau prisiprogoš tos nelemtos amerikškos demokratijos, tos įžūlos, nepažabotos atombombiškos propagandos...

Abu su žmona važiuojam Niujorkan. Džiorنال Skvēr stoty, Džerzi Sitėj, persikeliam į vietinį 33 gatvės traukinėlį. Tik du vagonai. Koliai prasimušė į vagoną, jau nebelengva buvo susirast sėdynę. Aš atsisėdau vienam gale, o žmona kur ten toliau, priekiniam vagono gale. Atsisėdęs žiūriu. Visos sėdynės ant abiejų šalutinių suolų užimtos, ir paskiausia įėjusi drūta negrė stovi, įsitvėrusi rankenos—ir kaip tik priešais mano žmoną. Iš viso matyti, kad negrės esama nėsčios. Tuč tuojau maniškė galantiškai atsistojo ir, tardama negrei: "Meldžiu sėstis mano vietoj," pasikeitė su negre vietomis. Negrė kukliai padėkojo ir sėdi sau ramių veidu, greta kitos negraitės, kartu su ja atėjusios draugės su ryšuliais ant kelių.

O tuoj toliau, iš pryšakio, pačiam vagono gale, gremėzdiškai ir atžariai išsikėtoję, sėdi sau kaip lordai, nieko nepaisydami, keturi matrosai, jaunikliai. Pradėjau stebėti ištolo, argi jie bent kiek nepasitrauks arčiau vienas kito ir nepadarys vietos maniškei atsisėsti. Bet kur tau. Matyt, esama "džentelmėnų" ir dar ne bet kokių. Du sėdi viename vagono šone, du—kitame, prieš vienas kitą. Ir visi keturi pilni orumo, sau pasipūtę, erzeloja, žestikuliuoja plačiai rankom, plačiai kelį ant kelio užsidėję. O kojos jiems ilgos, batai tie didžiuliai. Žmoniškai sėdint, pasidarytų lengvai dar bent dviem, trim vietos.

Maniškė, minutę pastovėjusi, linktelėjo mandagiai savo šarmotą galvą ir prašo kukliai tų jaunulių jūreivių: "Ar nemalonėtumėt, susimuldami ant senos moteries, kiek pasitraukti ir leisti man atsisėsti?"

Jūreivių veidai tuoj surimtėjo, pasidarė piktai ir iššaukiančiai stačiokiški. Blikt, blikt akim, kojas blinkt nuo kelio žemėn—ir pasislinko. Maniškė, vėl linktelėjusi galvą, padėkojo ir atsisėdo tarpe abiejų negrų. Pradėjo išlengvėlio kalbėtis su jomis. Jūreiviai, matyt, smarkiai įsižeidę, vieton angliš-

kai pradėjo kalbėtis meksikiškai. Tur būt, paėina kur iš Teksų, kad moka ispaniškai ir neapkenčia negrų.

Kiek iš tolo galima buvo išgirst traukinėlio bildesyje, jūreiviukai nesigailėjo laidyt piktų paniekos žodžių negrų ir maniškės linkui. Girdėjau aiškiai, bent kelis kartus juos buruojant: "Nigger lover," "baštarda," "karramba," "bastard nigger lover" (negrapalaikių mylėtoja, benkortė, prakeiktoji, mergvaikė negrapalaikių mėgėja) ...

Ir vis piktai, šnairiai baltom dėbtelia linkui maniškės ir negrų. O rankom tyčia taip iššaukiamai plačiai, taip atkakliai mosikuoja, kad tik-tik neužvažiuoja maniškei per veidą. Negrės ir ji, žinoma, galvas atmetę toliau užpakalin, bet, dėl šventos ramybės, anei žodžio netaria, kad kaip atsikirtus prieš tuos akižaras matrosus. Tik patyliuka tarp savęs šį tą tarstelia.

Abi negrės susigaužė, nusigandę. O tie netaityti matrosėliai tik erzga, tik burzga meksikiškai, kad jų nesuprastų. Nors vagone užginta rūkyt, jie sau akipleišiškai rūko papirosus. Užpakaliniam vagono gale, tarpdury, stovi kresnas pagyvenęs konduktorius. Mato ir jis, ko tai esama čia negerai. Bet sakyt nieko nesako, tik stebi, rįmtai įspyręs akis. Matrosai, matyt, susigriebė, vienas kitam dilbt dilbt akim, blink ir išmetė degančius papirosus pro atvirus langus. Ir sėdi sau išsikėtoję, kaip nekalti: mat, rūkyt požemių vagone užginta. Ir varo sau piktai, kad nieko nebūta savo įžeidžius pokalbius.

Abi negraitės sėdi įtampiai, kaip sugautos, baimės perimtos, kad tik čia neįvyktų kokių muštynių. Kaip tik traukinėlis stabtelėjo kitoj stoty, jos abidvi šast pakilo ir skubiai išėjo. Kiti sėdėję tame vagone negrai visi davaižavo iki galo, iki 33 gatvės Niū Jorke.

Eidami šaligatviu, kalbamės su žmona apie šitą būdingą epizodą.

— Tai tos dvi nabagės negraitės tuoj ir išlipo, o jos man sakė važiuojančios į Niū Jorką,—bent kelis kartus ženklingsi kartojo maniškė.

— Jos, tur būt, įsėdo kitan traukinėlin, manydamos neturėsią ten tokių atžarių sąkeleivių ...

Vėl važiuojam su žmona Niū Jorko linkui tuo patim keliu, per Hudzono tunelį. Niūvarko stoty, vos tik atsidarė bagonų durys, kaip matai, prisigrūdė pilni vagonai. Mum pasitaikė atsisėst prie prysakinių durų. Sėdim sau ir tėjimam sąkeleivius. Vis kai ką įdomaus žmogus pastebi. Suolai kimštinau prisėsti. Yra ir stačių, įsikibusių į viršutinę rankeną.

Jau-jau užsidarys durys, bet štai dar atbėga ir suspėja įsisprausti du vaikinai, matyt, artimi bičiuliai. Vienas baltas, kitas negras. Įsikabino turėklo ir stovi sau arti durų, kitame nuo mūsų šone.

Tuoju pastebėjom juodu linksmai nusiteikusi. Triukšmingame vagono bildesy juokauja sau nebojančiai, išdaigas vienas kitam iškereta. Laisvai sau, nuoširdžiai. Tai pešterias vienas kitam už skverno, tai stumterias, ir juokiasi abiejų ir veidai ir akys. Net iš tolo žiūrint, malonu darosi, ir šypsulys tau savaimė susidaro. Malonu matyt, kai tarpe daugybės ilgų, surūgusių, susitelkusių veidų ima ir švystelia vienas kitas džiugesio nuskaidrintas veidas.

— Matai, kaip įjedu sau gražiai, žaismingai... be diskriminacijos, be baltojo šovinizmo. Net gera žiūrėt,—pusbalsiai tariau maniškei.

— Geri vaikinukai,—pritarė žmona: — jie sau ant lygios. Taip ir reikia. Visur taip turi būti.

Daug kas aplinkui ėmė stebėt tuos du šaunuolius. O jie, kaip ir aktoriai. Bile tik yra padrąsinimo, tai jie dar labiau.

Gaila, kad ta pramogėlė buvo trumpa. Porą stočių pavažiavę, Džiornal Skvēr stoty mūsų šaunuoliai išėjo, kartu su būriu kitų važiuolių.

Bet, va, jums ir antras siurprizas, ir dar smagesnis. Lyg kad tyčia, įeina vagonan šast ir atsisėda prie durų priešais mus mergina ir vaikinai. Jau ir tai įdomu, bet dar įdomiau, kad mergina—grakšti blondinė, kukliai, bet skoningai apsitaisiusi, o vaikinai—tvirtas, statulingas negras. Irgi pritikliai apsirėdę, švariai, be priekaišto.

Tuoju visi sužiūro, bet jau su kitokia nuotaika. Kaip gi čia dabar? Negras su balta moteria! Ir dar taip artimai, linksmai, net ir meiliai elgiaisi, aiškingsiai, prie visų.

Tuoju atsisėdę, abu linksmais veidais, visai nebudami aplinkos, lipšniai susiglaudė. Iš pažiūros sakytum, kad tai veikiausia studentai.

Jis turėjo ziperiu uždaromą portfeli, o ji—didelį sąsiuvinį, porą knygų ir ridikulį. Visa tai ji jam sukrovė ant kelių, o pati prigludo galva prie jo peties. Ir juokiasi jiedu, kalbasi kažką. O ką, per traukinio baladonę, išgirsti negalima. Tačiau iš visos nuotaukos ir laisvos laikysenos matyti, kad jie du nuoširdūs ir artimi.

—Tu tik žiūrėk, kaip tos trys pasipūtėlės damos susiraukė apmaudingai stebi jaunuolių,—tarstelėjo maniškė.

Iš tikrųjų. Jau gerokai pagyvenę „poniutės“ nerimo dėl taip nebojančiai ir net išsukiančiai besielgiančių studentų. Net lūpas sukandę, šnairiai baltom vartydamos ir galvas kraipydamos, jos nedvejojančiai smerkė tokį neamerikietišką įžulumą... O mudviem su žmona net šilta buvo ant širdies, kad jaunuoliai nekreipė nė mažiausio dėmesio, kas kam patinka ar nepatinka. Linksmiai, atvirai vienas kitam šaipėsi, linksėjo galvom, kalbėjosi.

Mergina atvertė ant jo kelių sąsiuvinį ir ėmė pirštais vedžiot išilgai linijų.

—Tur būt, studijuoja pamoką ar patikrinimą daro,—šnibžtelėjau maniškėi.

Ir ne tik tas tris leides, bet ir bendrai važiolių būrį nekaip nuteikė šitas įdomus vaizdas, taip stačiokiškai bandąs gadinti geros, senos amerikiečių demokratijos tradicijas.

Kai dėl manęs, tai man nerūpėjo nė skaičiuoti. Laikraštis sau ramiai glūdėjo kišenėje. Stebėjau ir džiaugiaus, kad vaiksūs pragiedruliai raizgo atgyvenusios savo dienas reakcijos sutemas.

Štai ir Niū Jorkas, Kortlando gatvės stotis. Sukilo, sujudo tirštąs važiolių skruzdėlynas. Mišrioji sriaumė dingio vaizdingieji jaunuoliai, bet įspūdis pasiliko ilgam.

Perėjom požemiu kiton gatvės pusėn ir sėdom į BMT traukinį. Dar traukinio laukdami, sąmojus sau varinėjam:

—Drąsi tai buvo jaunuolių pora.

—Tikrai. Kad ten būtų pasimaišę kokie FBI (ef-by-ai) agentai, būtų prisikabinę...

Štai atėjo ir Bruklino-Manheteno traukinys. Sėdom vagonan. Mūsų smagi nuotauka ir čia neatsiligo. Dirstelėjom šonan ir nustebo... Kas gi čia dabar do užmačios? Dvi raudonai raudonos merginos ar moterys elegantiškai sėdi ant netolimo suoliuko. Abi skaisčiai raudonai apsitaisiusios, nuo pat galvos ligi kojų.

Raudonos plunksnotos skrybėlės, raudonos lūpos, raudoni skruostai, raudonos nagos, raudoni paltai ir ten kas apačioj—vis raudona ir raudona. Ir raudoni guminiai su aulais batai, raudoni ridikuliai, raudoni skėčiai...

Viena raudonoji sau pilno būdo, augalota, gal virš 20 metų amžiaus, o kita žymiai jaunesnė ir mažesnė.

—Na jau čia būtinai reikia FBI (Federal Bureau of Investigation—valdiška šnipinėjimo organizacija) agentų. Juk jos raudonos. Sulaikyt jas...

Maniškė nusišypsojo ir vis stebėjo tokias nepaprastas keišeivas.

—Jos gal kokios artistės, ar aktorės...

—Tai jau nesuvaikysi. Nebent pasiklausium.

—Ei tu gi, žiūrėk, mes savo stotį pravažiavom,—sunerimo maniškė.

Išžiūrėjau pro langus: taip, Kanalo gatvės stotį ir pražiopsojom. Vis tai dėl tų šelmių raudonųjų... Ne ką dabar beparasyti: važiuokim iki Junion skvėro, o iš ten grįšime atgal iki Kanalo gatvės.

—Štai tau ir prietikiiai. Dėl jų pasivėluosime ir į „Laisvės“ koncertą.

Bet nepasivėlavom. Pribuvom į patį laiką.

*

Pati ta Niū Jorko širdis, teatrų apygarda, mirguliuojanti milijonais įvairiaspalvių šviestų.

Paskutiniam pastatymui pasibaigus, publika pasipylė į gatvę. Lucilė ir Paulita, dvi artimos draugės. Jau vidunaktis. Teatras ilgai užsitęsė. Mergaitės norėjo ko užkąsti. Paėjo porą blokų, dairydamos, kur čia užsukus. Štai nedidukė užkandžių vietelė, vasariškai įrengta, pusiau ore, tik po stogu. Eilė aukštų suolų prie vieno ilgo bendro stalo. Senyvas padavėjas anapus stalo padavė kavos ir kumpio buterbodą.

Merginos energingai kšnojo, nugerdamos kavos. Jos tik dvi tuo tarpu prie stalo. Netrukus įėjo ir atsisėdo jaunas negraitis. Irgi pradėjo valgyti. Bevalgydami visi trys, pradėjo žodį kitą tarti. Išsikalbėjo. Jo irgi būta teatre, tai pokalbis ėjo lengvai ir sklandžiai.

Ir štai įslimpina tipas. Masiškas, petingas, rupių veido bruozų pusamžis vyras. Ir be niekur nieko, be jokių ceremonijų paleido savo purviną burną:

—“Niger lovers, god damn nigger lovers,”
negrų mėgėjos, prakeiktų negrų mėgėjos! Iš-
mušt visus tuos prakeiktus nigerius...

Nušiuvu, mergaitės ir negraitis, baugiai
suziūro.

—Greičiau iš čia,—pašnabždom tarė Pau-
lita:—čia nieko gero nežada. Gerai, kad jau
užsimokėjom.

O tuo tarpu neprastaburnis gorila užko-
mandavo padavėjui, kad jam duotų užkandžių.

Padavėjas ne mulkis:

—“Closing time, one o'clock,” krautuvę už-
darau, pirma valanda,—pakartojo tvirtai po-
rą kartų.

Pirmosios Reikšmės Mūsų Literatūrai

(Iš straipsnio “Pirmoji Lietuviška Knyga”)

V. MYKOLAITIS-PUTINAS

Jei pirmojo lietuviško spaudinio “Katekiz-
mo Prasti žodžiai” kilmę ir turinys mus
domina kaip kultūrinio, religinio, socialinio ir
politinio gyvenimo atsispindėjimas XVI am-
žuje, tai kalbinė ir literatūrinė jo išraiška
yra mums nemažiau įdomi, reikšminga ir
svarbi. Mažvydo knygelė—tai pirmas pla-
taus masto lietuvių kalbos dokumentas, suda-
rytas žmonių gerai tą kalbą mokėjusių ir ją
mylėjusių, kurie jau tuomet su dideliu atsi-
dėjimu rūpinosi ją telkti, tobulinti, turtinti.
Turėdami verstį sunkius tekstus iš svetimų
kalbų, jie turėjo nugalėti labai didelius sun-
kumus, dėl to jų darbas nėra tobulas, bet jis
pasilieka reikšmingas. Nauji terminai abs-
trakcinėms sąvokoms — religinėms, teologi-
nėms, juridinėms ir net filologinėms, tarp-
tautinių žodžių ir kalbinių skolinių bei bar-
barizmų klausimas, tarmės, gramatikos, sin-
taksės ir rašybos klausimai — visa tai Maž-
vydui ir jo talkininkams buvo, be abejoj, di-
delių galvosūkių ir ginčų medžiaga. Ir dau-
gelį tų klausimų jie išsprendė savo reikalui
patenkinamai. Pirmojo lietuviškojo knygoj
šiandien kalbininkai randa tam tikrą kalbinę
sistemą ir charakterį, sąmoningą dėsnin-
umą, kalbos kultūrą. Tik filologas specialistas
galėtų tiksliau apibrėžti kalbinius šios kny-
gos savumus ir kokių problemų šiandien ji
kelia kalbos mokslui.

Pagaliau ir literatūrinio atžvilgiu pirmoji

Mergaitės ir negraitis kilst ir išdūmė. Dū-
mė skubiai. Negraitis, tik galvą spėjęs link-
telėti, dideliais žingsniais numėžė paskersai
gatvės ir dingo tarpe žmonių. Mergaitės pa-
skubo savo keliu. Dėl viso ko, grįžtelėjo gal-
vą, ar nesiveja paskui jas anas pabaisa. Bet
jo nesimatė. Mergaitės atsiduso lengviau:

— Tik-tik per plauką, ir būtų gal įvykę
muštynės. Kad sakytum girtas, bet ne: jis
buvo visai blaivas, bet neapykantos suėstas...

Įėję savo kambarin, mergaitės aprimo.
Džiaugėsi ištrūkusios. Aha, tai tau ir demo-
kratija...

mūsų knyga sudaro įdomų tyrimo objektą.
Tad, pirmiausia, atsakymas į klausimą, kokių
sunkumų teko nugalėti mūsų pirmiesiems ra-
šytojams bei poetams, verčiant vaizdinga kal-
ba ir eilėraštinė forma parašytus tekstus? To-
liau, kokios įtakos yra darę šie, daugiausia
lenkiški ir vokiški tekstai mūsų vertėjų sti-
liui ir literatūrinei formai? Nagrinėdami šiuos
klausimus įsitikiname, kad pirmųjų mūsų raš-
tų kalbinis stilius formavosi pirmiausia lenkų
kalbos įtakoj, nes ir pirmieji mūsų rašytojai,
daugiausia Lietuvos bajorai, lenkų kalbą ge-
rai mokėjo ir iš jos pirmiausia vertė. Jau
pirmųjų raštų stiliaus nagrinėjimai rodo, kad
mūsų literatūrinę kalbą iš pat pradžių bus
paveikę ir abstraktaus pobūdžio teologiniai
tekstai bei giesmės, pamažu išstumdami kon-
kretų veiksmazodinį liaudišką išsireiškimo
būdą, o pratindami reikštis abstraktinėms
daiktavardinėms sąvokoms. Net 200 metų
mūsų raštų kalba ir stilius vis turėjo derin-
tis prie abstraktaus, didaktinio religinių vei-
kalų turinio ir tai daugiausia verčiant jį iš
svetimų kalbų. Tik 200 metų prasliskus, di-
dysis Donelaitis, kilęs iš valstiečių, tai gerai
perpratus liaudies kalbos dvasią, atgaivino
literatūrinį stilių konkrečiais vaizdingais
veiksmazodiniais posakiais. Tačiau ir Donelai-
čio raštai, ilgą laiką prieinami tik labai siau-
ram skaitytojų ratui, negalėjo atsverti ir ati-
taisyti tos žalos, kurią darė lietuvių kalbai ir
literatūriniam stiliui religiniai raštai. Jų ga-

minimas, ypatingai Didžiojoje Lietuvoje, pateko į rankas žmonių, kuriems liaudies kalba, kaip ir visi kiti liaudies reikalai, visai neberūpėjo. Tik kaikurie XIX a. iš liaudies kilę rašytojai ir poausrio gadynės kalbininkai, kurdami literatūrinės bendrinės lietuvių kalbos pagrindus, atkreipė tinkamą dėmesį į liaudies kalbos konkretumą bei vaizdingumą.

Analizuodami pirmosios lietuviškos knygos ir kiek vėliau pasirodžiusių Mažvydo giesmių kalbos vaizdingumą, matome, kad kai kurie XVI a. mūsų poetai — vertėjai dar nėra nutolę nuo lietuvių liaudies kalbos grynumo, paprastumo ir vaizdingumo. Augustino Jasmonto psalmių vertimuose, pav., skaitome tokius vaizdingus konkrečią liaudies kalbą išreikšusius posakius: „Kaš tikosi jumus kalnai, jog schokineiat kaip aviniai? Ir pakalnes kaip avių aeritelei? Nuogi veida pona szeme padrebeia: kuris paverte uola ing aeszera vandenu: Ir akmeni ing versme vandenu.“ Arba štai dar kito vertėjo pora pavyzdžių: „Nessa nustoi ja kaip dumai dienos mana: ir kaulai mana kaip nudegulis apgrusdeija. Nessa pelenus kaip duna valgiau: ir gerima mana maischiau verksmu. Dienos mana kaip scheschoolietis palinkeija: ir asch kaip schiena ischdzuva. Kielkisi vieschpati, gielbek mane Dieve mana: nessa tu muschi ing szandus vissu neprieteliu mana, dantis piktui sutrinsi. Isch nasru bernelu ir szindekliu padadei stipribe delei neprieteliu tava, idant pagadintumbei neprietelij bei kierschtinika.“ XVIII amžiuje nieko panašaus lietuviškuose religiniuose raštuose jau nebeaptinkame.

Pirmųjų mūsų rašytojų vertimuose dar randame šiek tiek mūsų liaudies stiliui taip būdingų deminutyvų: bernelis, širdelė žmoneliu, paukštelis, patalėlis, dūselis... Ir šiuo atžvilgiu vėlyvesnieji autoriai nutolo nuo liaudies kalbos stiliaus. Pabaigoje XVIII a. Kristijonas Milke bandė net įrodinėti, kad deminutyvų iš viso nereikia poetinėje kalboje vartoti, nes tai esąs vergiškumo, pataikavimo bei nusižeminimo išreiškimas. Ar reikia ir besakyti, kad tokia nuomonė rodo visišką liaudies lyrinio stiliaus ir nuotakos nesupratimą!

Susekti toms įtakoms, kurios veikė ankstyvesniąją lietuvių poeziją, ypač eilėraštinę formą, padeda Mažvydo „Catechismuso“ giesmynėlio giesmių analizė, lyginant jas su ori-

ginalais, iš kurių buvo verstos. Originalai gi buvo dvejoji: lenkiški ir vokiški. Lenkiškosios giesmės sudėtos silabine eilėdara, vokiškosios — tonine. Ir štai šitos dvi eilėdarinės sistemos lengvai susekamos ir varstinės Mažvydo giesmynėlio giesmėse. Neįgudę pirmieji mūsų eiliuotojai neišvengė tų dviejų eilėdarinių sistemų kirčiavimo įtakos, žalojančios lietuvių kalbos kirčiavimą. Žodžių kirtį jie dažnai nukelia į priešpaskutinį skiemenį: geidenczius, piktus, garbinti, wisims...

Pasekdami vokiškuoju kirčiavimu ir eilėdara, kurioje yra daug vyriškų rimų, mūsų eiliuotojai dažnai kirtį prievarta nukelia į paskutinį skiemenį: Weliu, kaujencziusius, szadeisi, susimilima... Vokiškoji eilėdarinė sistema su tokiu kirčiavimu įsigalėjo M. Lietuvoje ir dar Aušros laikais Girėnas ir kiti to krašto poetai taip eiliavo. Lenkiškoji silabinė eilėdara prigijo D. Lietuvoje ligi Aušros laikotarpio. Pradedant vyresniąja aušrininkų karta, kuri jau auklėjosi rusų klasikų raštais, mūsų poezijoje galutinai įsigali toninė skiemėninė eilėdara, rusų poezijos pavyzdžiu, kaip geriausiai tinkanti lietuvių kalbai su nepastoviais kirčiais, kaip ir rusų kalba. Paanalizavę kitus Mažvydo giesmynėlio eilėdaros elementus, strofą, rimą, šias išvadas tik patvirtiname ir tiksliau apibrėžiame lietuviškosios eilėdaros pirmąjį etapą.

Neteisinga būtų, jei iškilmingai minėdami pirmosios lietuviškos knygos 400 metų sukaktį, neatsikreiptume ypatingo dėmesio į pirmąjį originalų lietuvišką eilėraščių, Mažvydo įžangą.

Literatūrinė ir kūrybinė prakalbų vertė žymiai padidėja dėl akrosticho su autoriaus vardu — pavardė. Iš šito akrosticho, pirmiausia, galima spręsti, kad Mažvydas parodė juo nemažą savo literatūrinę kultūrą ir net savotišką formalinį meistriškumą. Akrosticho, kaip ir gero rimo vertė remiasi tuo, kad jis susidaro laisvai, skaitytojui neaukiant dirbtinio reikalingų žodžių parinkimo. Kad toks yra ir Mažvydo akrostichas, rodo tas faktas, jog jis per tokį ilgą laiką nebuvo pastebėtas nė kruopščiausių Mažvydo tekstų nagrinėtojų ir buvo rastas, matyt, atsitiktinai kokio didelio akrostichų mėgėjo — medžiotojo. Dabar Mažvydo prakalba — tai ne vien pirmutinis paprastas lietuviškas eilėraštinis, bet ir pirmutinis vykęs gan įmantrios literatūrinės for-

mos bandymas. Sudarydamas šį akrostichą Mažvydas, matyt, jautė kokiį jis svarbų darbą atlieka paruošdamas pirmąją lietuvišką knygą, tad ir panoro tarsi organiškai su ja sutapti, neatidalomai susijungdamas su savo paties sukurto tekstu.

Didesnės poetinės vertės ta prakalba neturi, vis dėlto tas knygelių kreipimasis į skaitytojus "Bralei seseris imkiet mani ir skaitikiet" yra gražus, prasmingas ir labai tinkąs kaip tik pirmajai gimtajai kalba knygai. Ši poetinė personifikacijos priemonė išlaikyta maždaug trečdaly visos prakalbos. Toliau knygelės pačios jau nebeprabyta, o į pabaigą kalba jau pats autorius savo vardu. Nesileidami čia į formalinį ir per daug specialų to eilėraščio nagrinėjimą, pažymėsime vien, kad jame mes turime ryškų emocinės iškalbos retorikos pavyzdį. Pirmiausia, būdinga jam visa eilė kreipimusi: "Bralei seseris," "Ius szmaness," "Ach panai," "Hei vieschpatis visaky," "O jus kunigai." Retorinio stiliaus pakilumą autorius sudaro veiksmazodžių bendratis ir liepiamąsias nuosakas nukeldamas į sakinio pabaigą. Šitaip sustatyti sakiniai, nors skamba monotoniškai, bet įgauna vidinės, laipsniškai augančios įtamos ir primygtinumo. Tokį pat primygtinumą reiškia gan gausiai vartojami superlatyviškos prasmės posakiai, kaip "negaleia ne venu budu gauti," "Niekada neregiet," "Diena ir nakti prek saves mani laikikiet," "Amszinai prapuldinaty," "Didei melskiet," "Amszinai praszudisiet" etc. To pat tikslo siekia ir toki dvinariai sustiprinti posakiai, gausiai Mažvydo vartojami: "Malanei ir su džiauksmu ta szadi prigimkiet," "Veizdekiet ir dabokietese szmanes vysas," "Sveikata ir palaimi tassai gal pridoty," "Jei ta maksla makiesiet ir permansiet" ... Dėl šitokių stilistinių priemonių Mažvydo prakalboj jaučiamas polinkis į perdėjimą, hiperbolizavimą. Turėdami galvoje šitokį Mažvydo stilių, kai kurias prakalbos vietas privalome atsargiai aiškinti. Kai Mažvydas, pav., taip rašo:

Be schito maksla szmanes regit kleidenczias
Ir deiviu schimta (iei tatai nemasz) turinczias

Asch szinaiu ir tatai dresu czia sakiti
Jag schimty szmaniu vena negaleczia atrasti
Kursai veda szadi deva prisakima makietu
Ir pateriaus bendu szadziu atminty,—

tai tokius posakius galime suprasti ne vien kaip kultūristorinius liūdėjimus, bet ir kaip metorinį hiperbolizmą, tikrovę turintį tik labai bendros prasmės pagrindą.

Minėdami pirmosios lietuviškos knygos garbingą 400 metų sukaktį, nušvietėme jos atsiradimo priežastis, kaip istorinio visuomenės raidos proceso išdavą, aptarėme jos turinį, kaip atitinkantį epochos charakterį ir atkreipėme dėmesį į kalbinę ir literatūrinę jos išraišką, kaip į lietuvių kalbos kultūros ir literatūros meno pirmąsias užuomazgas. Jau vien tik šiuos įvairius klausimus pakilinojus, atrodo, kad mažutė Mažvydo knygelė išaugo į didelį tomą, pilną visokių problemų, slepiantį daug dar neištirtos medžiagos ir painių klausimų. Bet, iš tiesų, išaugo ne Mažvydo knygelė, o tauta ir visuomenė, kurią mes atstovaujame. Išaugo mūsų istorinis patyrimas, mūsų interesai, mūsų sąmonė — ir daugelis iš tų interesų sieja mus su pirmuoju lietuvišku spaudiniu, kaip mūsų sąmoningo kultūrinio gyvenimo pirmuoju grūdū.

Mūsų laikus nuo Mažvydo skiria 400 metų tarpas, o tačiau pastebime įdomią analogiją. Pirmąją lietuvišką knygą pagimdė humanizmo ir reformacijos sąjudis, kaip kūrybinė pažangos ir atnaujinimo valia, o tos knygos jubiliejų minime tarybinės socialistinės santvarkos metais, — santvarkos, perreformuojančios gyvenimą naujais pagrindais, atnaujinančios pasaulį ir žmogų. Per šiuos kelečius tarybinės santvarkos metus mes tiek išaugome ir praturtėjome savo vidų, kad ir pirmosios lietuviškos knygos 400 metų jubiliejaus minėjimas pasidarė prasmingesnis bei turiningesnis. Marksistinis metodas įgalino mūsų tyrinėtojus teisingai suvokti ir tos knygos pasirodymo priežastis bei aplinkybes ir tiksliau apibūdinti ją pačią bei jos vaidmenį tolimosio mūsų kultūrinio gyvenimo raidoj. Vertindami ir brangindami savo pirmąją knygą, kaip ir visą istorinį kultūrinį palikimą, mes anaipol nenorime apsiriboti, absoliutindami jos reikšmę, išskeldami iš konkrečių epochos aplinkybių ir istorinės raidos vyksmo. Dėl to ir Mažvydo knygelės bei jos epochos studijos tegali būti viena grandis ilgoj darbų vartinėj, studijuojant ir tvarkant literatūrinį ir, apskritai, kultūrinį lietuvių palikimą.

Daina Kovinga

Muzikai V. Žuko.

Broliai, sesutės,
Skambiosios lakštutės,
Užtrauksim dainužę
Sielos balsais:

Dainą kovingą,
Dainą maištingą,
Kaip ginti turime—
Savo teises.

Kovą laimėsime:
Bendry
Audry
Mes—arai!

Mūsų padangę
Debesys jau dengia,—
Reakcija laužo
Mūsų teises.

Liejom mes kraują,
Kad vagą naują
Bendrai nutiestume
Suoliais drąsiais.

Ei, solidariai!
Pirmyn,
Pirmyn,
Vis pirmyn!

Eisim, kovosim,
Ne, nepasiduosim:
Audružei praūžus,
Pergalės bus.

Darbas planingas,
Solidaringas
Laimė tikra pagrįs
Mūsų namus.

Taikiai gyvuosim
Ilgai—
Draugai,
Sakalai!

Jonas Kaškaitis.

1947.

Trečiosios Partijos Judėjimas Istorijos Šviesoje

(Tąsa nuo 46 pusl.)

politikos fazės, tai tik todėl, kad jinai dar nepakankamai toli siekianti, dar nepakankamai aštri esanti linkui Tarybų Sąjungos ir kitų naujųjų demokratijų, nepakankamai agresinga ir tt. O naminėje politikoje unių vadovybei užtenka to, kad Trumanas vetavo Taft-Hartley bilių, nors keletas mėnesių prieš tai jis panaudojo visą valstybės aparatą sulaužymui geležinkeliečių ir mainierių streikų, nors paskui jis nė piršto nepajudino laimėjimui Kongrese daugumos už jo veto palaikymą.

Kiek šis aukštosios unių vadovybės nusistatymas prieš trečiąją partiją paveiks eilinius unijistus? Šį klausimą atsakys tik tai patys rinkimai. Kad milijonai unijistų Green ir Murray politinės vadovybės nepripažins, kai nueis prie balsavimo urnų, tai netenka abejoti. Bet taip pat reikia daleisti, kad kitus milijonus unijistų jų nusistatymus suklaidins ir atitrauks nuo naujosios partijos.

Henry Wallace: Liaudies Draugas

(Tąsa nuo 42 pusl.)

“Dabar aš jaučiuosi laisvas,” sakė jis, “kovoti dvi-partinę koaliciją; būsiu laisvas kovoti Tafto-Hartley įstatymą, verstiną militarinio treininimo įstatymo projektą, naujo karo ruošimą, aukštas kainas, rasinę diskriminaciją ir civilinių laisvių smaugimą.

“Tūli žmonės klausė manęs, ar aš sieksiusi atvesti tūlių grupių teikiama man paramą. Kokių grupių? Jeigu jūs pradėsite atmesdinti ir smerkdinti, kur tuomet jūs sustosite? Ar senųjų partijų vadai atmes paramą bent kurio asmens, priklausančio Nacionaliam Fabrikantų Susivienijimui?...”

Vieta neleidžia čia suminėti išsamią abejų kandidatų programą. Skaitytojas tai suras progresyvių spaudoje.

Čia nuotrauka bronzinės knygos, kurioje surašyta vardai ir pavardės visų Amerikos lietuvių, aukojusių nemažiau dvidešimt penkis dolerius Vilniaus Eksperimentinės Medicinos ir Vėžio Ligos Instituto įrengimui. Knyga susideda iš septynių puslapių,—šešiuose puslapiuose telpa sąrašas pavienių aukotojų, o septintam—organizacijų bei draugijų. Knyga pasiūsta į Vilnių, ir bus laikoma Institute, kur ją galės matyti visi Instituto lankytojai.

Visi daiktai, kurie buvo amerikiečių aukomis Institutui nupirkti, jau seniai pasiūsti į Vilnių. Netenka abejoti, jog Tarybų Lietuvos žmonės bus širdingai dėkingi amerikiečiams už šią gražią dovaną. Šis Institutas žymiai prisidės prie pakėlimo Lietuvos žmonių sveikatos lygio.

LIETUVOJ KNYGŲ LEIDIMAS IR JŲ VAIDMUO

(Pranešimas, darytas Lietuvos Mokslų Akademijos sesijoje 1947 m. gruodžio 8 d.)

JONAS ŠIMKUS

Lietuviškos knygos 400 metų sukaktis minima tarybinio gyvenimo sąlygomis, septynetai metų praėjus nuo to laiko, kai Lietuva, savo tautos valia, tapo tarybinė socialistinė respublika ir įsijungė į Tarybų Sąjungos tautų šeimą. Tiesa, čia pat reikia atžymėti, kad iš tų septynerių tarybinių metų iškrito treji hitlerinės okupacijos metai, kurių metu didžiausioji lietuvių tautos dalis turėjo pernešti hitlerinį okupantų besaikį fizinį persekiojimą, moralinį niekinimą, skriaudimą ir koneveikimą. Vis dėlto aktyviausioji mūsų tautos dalis, pasitraukusi į Tarybų Sąjungos gilumą ir kovodama Tarybinės Armijos gretose fronte, arba būdama laikinai hitlerininkų okupuotoje Lietuvoje partizanų eilėse ir naikindama mūsų tautos priešus, ne tik išklė lietuvių tautos, kaip laisvę mylinčios, vardą, bet ir išsaugojo mūsų respublikos valstybingumą bei tarybiškumą.

Kalbėdamas apie Tarybų Lietuvos knygą, turėsiu galvoje tas knygas, kurios tų septynerių metų eigoje išėjo ne kokio nors kito, o tik tarybinio gyvenimo skatinamos ir, aišku, tarybinio turinio.

1. LIETUVIŠKOS TARYBINĖS KNYGOS LEIDIMO SĄLYGOS.

Pirmą mūsų tarybinės respublikos periodą, kuris prasidėjo po smetoninės fašistinės diktatūros sugriovimo 1940 m. birželio mėnesį ir tęsėsi iki 1941 metų birželio mėnesio, kai hitlerinė Vokietija iš pasalų užpuolė Tarybų Sąjungą ir per keletą dienų okupavo Lietuvą, mūsų krašto žmonės nudirbo tiesiog milžinišką gyvenimo pertvarkymo darbą. Tos reformos palietė ir lietuvišką knygą. Liaudies susidomėjimas savo santvarka, savo valstybe, jos aktyvumas vykdant reformą atsiliepė ir į knygos augimą. Staiga pakilo knygos poreikimas, prasidėjo masinis jos skaitymas. Pertvarkydama knygų leidimą, tarybinė valdžia, vietoj daugelio smulkių biznierių leidyklų-leidyklių, suorganizavo stambią valstybinę leidyklą, su visa eile redakcijų. Tas perorganizavimo darbas pareikalavo tam tikro

laiko, o pati naujo darbo pradžia negalėjo tuoj duoti įsibėgėjimą. Tai būtų atsitikę pačiu artimiausiu laiku, baigus didelį organizacinį darbą. Bet vokiškųjų grobikų užpuolimas nutraukė tuos milžiniško darbo užmojus ir planus. Vis dėlto Tarybų Lietuvos pirmą periodą buvo pasiekta labai įžymių knygų leidimo laimėjimų. LTSR knygų metraščio žiniomis 1940 m. tarybinių laikotarpiu buvo išleista 347 atskiri tarybinių knygų pavadinimai, o 1941 metais iki karo pradžios—731 tarybinė knyga. Tuo būdu per nepilnus tarybinio gyvenimo metus buvo išleista daugiau kaip 8 milijonai egz. knygų.

Fašistinės Vokietijos pradėtas karas laikinai nutraukė tarybinės lietuviškos knygos leidimą, ir tik 1941 metų pачioje pabaigoje Maskvoje buvo atspausdinta, berods, dvejetas smulkių brošiūrėlių. Tarybinei Armijai sutriuškinus vokiečių armiją prie Maskvos, susidarius palankesnėms sąlygoms, Maskvoje buvo pradėtas organizuoti tolimesnis lietuviškų knygų ir laikraščių leidimas. „Iskra revoliucijai“ ir „Izvestijai“ spaustuvėje 1942 met., pagal Lietuvos TSR knygų metraščio teigimą, buvo išleista 38 lietuviškos tarybinės knygos politinio ir beletristinio turinio. Toks nedidelis knygų skaičius paaiškinamas tuo, kad visų pirma trūko kadry, kurie galėtų dirbti prie knygų leidimo. Trūko techniškų priemonių, kurios pirmon galvon buvo skiriamos spaudos darbui, susijusiam su kovomis fronte. Reikėjo taupiai elgtis ir su popieriumi.

1943 metais Maskvoje buvo atkurta Lietuvos TSR Valstybinė Leidykla ir darbas pradėtas organizuoti platesne ir sistemingesne vaga.

1944 metų vasarą, kai Tarybinė Armija pradėjo Lietuvos išvadavimo kovas ir pagaliau liepos 13 dieną išvadavo mūsų sostinę Vilnių, o po kurio laiko ir Kauną, atsivėrė žiaurios ir rūsčios vokiškųjų barbarų siautėjimo pasekmės kaip visame mūsų liaudies ūkyje, taip ir mūsų poligrafijoje. Susprogdintos elektros stotys negalėjo spaustuvų aprūpinti elektros energija nei Vilniuje, nei

Kaune. Visa eilė spaustuvų Vilniuje ir Kaune buvo sunaikinta, apnaikinta, apiplėsta. Pulk Vilniaus litografijos bazė gulėjo griuvėsiuose. Iš Kauno "Spindulio," "Varpo" ir kitų spaustuvų buvo išgrobti motorai, šriftai, metalas, moderniškieji spausdinamieji automatai. Skaudžiai apiplėsta ir sugadinta buvo "Spindulio" giliaspauė. Nemaža laiko turėjo praeiti, kol prie darbo susitelkė techniškieji knygos spausdinimo kadrai, kol spaustuvės bent iš dalies buvo paruoštos savo paskirčiai. Todėl neperdedant galima sakyti, kad 1944 metai lietuviškos tarybinės knygos istorijoje buvo patys sunkiausi, nežiūrint to, kad per juos Tarybų Lietuvoje buvo išleista 39 knygos. Išvaduotas kraštas, pergvyvendamas didį laisvojo tarybinio gyvenimo atkūrimo džiaugsmą, su nepaprastu užsidegimu organizuodamas gausias mokyklas, liaudies skaityklas, vis dėlto negalėjo jų aprūpinti reikiamu knygų kiekiu. Tai buvo baisiosios hitlerinės okupacijos žiaurus palikimas, labai skaudžiai atsiliepęs į mūsų tarybinės lietuviškos knygos raidą.

Mūsų partijos ir vyriausybės pastangomis, mūsų poligrafijos darbininkų pasiaukojimu ta nelemta vokiškųjų okupantų palikta padėtis gana greitai buvo ištaisoma. Susikūrusios keturios didžiosios valstybinės leidyklos ėmėsi planingo ir spartaus darbo. Po karo lietuviškos knygos leidėjai ir gamintojai parodė tikrą heroizmą, nugalėdami sunkumus ir liaudžiai nuolat vis daugiau duodami lietuviškų knygų.

Tuos sunkumus atsiminus, kaip tik dar ryškiau išskyla mūsų tarybinės knygos augimo vaizdas. Bepiga pasiekti laimėjimą, kai visos sąlygos palankiausios. Didesni ir brangesni tie laimėjimai tada, kai jie įgyti, nežiūrint kliūčių ir sunkumų. Todėl galima tvirtinti, kad per trejus pokarinio gyvenimo metus lietuviška tarybinė knyga pasiekė labai didelių pergalių, neturinčių sau pavyzdžio visoje mūsų knygos istorijoje. Nepilnų trejų metų laikotarpį išleista daugiau kaip 12 ml. egz. knygų, beveik tiek, kiek išleista buržuaziniais Lietuvos laikais.

2. LIETUVIŠKOS TARYBINĖS KNYGOS UŽDAVINIAI.

Buržuazinėje Lietuvoje knygų leidimas buvo privačių asmenų ir asmenų grupių priva-

tus reikalas. Knyga buvo ginklas Lietuvos ponų rankose, nukreiptas prieš darbo žmones. Negalima neigti fakto, kad ir buržuazinėje Lietuvoje buvo rodoma pastangų leisti tokias knygas, kurios turėjo šviesti liaudį, suteikti plačiosioms masėms tikrojo mokslo ir teisingų politinių žinių. Bet buržuazijos diktatūra tas pastangas trukdydavo ir likviduodavo savo policinio ir cenzūrinio aparato pagalba. Romo Šarmaičio teigimu ("Tiesa" Nr. 278, 1947 m. lapkričio 27 d.) Lietuvos darbininkams 1922 metais "Šviesos" bendrovės leidimu pavyko išleisti Fridricho Engelso 48 p. knygutę "Komunizmo principai" (pirmutinis "Komunistų manifesto" projektas) ir vėliau brošiūrą "Trys marksizmo šaltiniai ir tryš jos sudėtinės dalys," kuri praėjo pro cenzūrą tik dėl to, kad jos autorius buvo pasirašęs "Vil." Buržuazinė cenzūra, nesugebėjusi išsifruoti, kad po tomis trimis raidėmis slepiasi "Vladimiras Iljičius Leninas" nesusiorientavo ir pražiopsojo. Lietuviškoji buržuazija kaip ugnies bijojo žmonijos genijų Lenino ir Stalino vardus. Todėl nebuvo galima atspausdinti nei vienos brošiūros, nei vieno straipsnio, kurie turėtų Lenino arba Stalino vardą. Tas pat buvo ir su Markso bei Engelso kūriniais. Griežtai buvo persekiojamas dialektinio materializmo mokslas ir darvinizmo principai. Žodžiu, iš lietuviškos knygos buvo atimtas galimumas nešti liaudžiai tikrą šviesą, ugdyti demokratiškumą, skelbti tiesą. Nuolat materialistiškai stiprėjanti lietuviškoji buržuazija, sąjungoje su reakcinguoju klerikalizmu, stengėsi lietuvišką knygą paversti savo ideologijos stiprintoju, savo klasinių interesų gynėju. Todėl lietuviškai knygai buvo duodami uždaviniai: aktyviai dezorientuoti ir mulkinti visuomenę, stiprinti išnaudojančių klasių, jų tarpe ir juodojo klero, pozicijas; skiepyti bedidžiškumą ir apolitiškumą; smukdyti ir tvirtinti skaitytojų sąmonę pornografiniais leidiniais, kad tik skaitytojai nesisidomautų socialiniais klausimais. Vienos kitos pažangesnės lietuviškos beletristinės knygos pasirodymas jokių būdu negriovė tos teisybės, o be to, ir pažangesnė knyga buržuazinių cenzorių buvo taip skaudžiai apžalojama, kad ji netekdavo pačių svarbiausių revoliucinių minčių. Pavyzdžiui, kai amžinos atminties Petras Cvirka sukūrė savo romaną "Žemė maitintoja," ir to romano didvyris naujakuris Tarutis, svajo-

damas apie laimingesnį darbo valstiečių gyvenimą Lietuvoje, užsiminė, jog ateis tokie laikai, kai žmonės nebesipės dėl išartų vagų ir galės žemę bendrai dirbti, karinis cenzorius ne tik tą vietą išbraukė, bet griežtai pagrasi-no autorių tokių minčių niekur nebekelti, nes už tai jis pateksias į kalėjimą. Šimtai knygų buržuazinėje Lietuvoje buvo konfiskuota, išbraukta ir sužalota tikrai tam, kad iki plačiosios visuomenės nepraeitų tikrai pažangi mintis.

Tarybų Lietuvoje iš pagrindų pasikeitė lietuviškos knygos uždaviniai, o išeinant iš tų uždavinių—pasikeitė ir pati knyga. Lietuviška tarybinė knyga savo uždavinius glaudžiai susiejo su tarybinės valstybės ir liaudies uždaviniais, remdamasi didingais komunizmo mokslo principais apie pasaulio ir visuomenės raidą. Tarybinė knyga buvo išvaduota iš buržuazijos ir reakcingojo klero varžtų, išvaduota iš pelnagaudiškų leidėjų hegemonijos.

Dar 1905 metais Leninai savo straipsnyje „Partinė organizacija ir partinė literatūra“ nustatė dėsnius literatūrai, kurie turės apspręsti tarybinės visuomenės literatūros pobūdį. Leninai sakė, kad „Prieš buržuazinius papročius, prieš buržuazinę vertėivišką, vertėigišką spaudą, prieš buržuazinį literatūrinį karjerizmą ir individualizmą, ponišką anarchizmą, ir pelno vaikymąsi, — socialistinis proletariatas turi iškelti partinės literatūros principą, tą principą išvystyti ir įgyvendinti kiek galint platesne ir vientisesne forma“ (Rinkinyje „Leninas apie literatūrą“ 59 p. liet. leidimas).

Leninas, paaiškindamas partinės literatūros principą, nurodė, kad socialistiniam proletariui literatūra negali būti asmenų ir grupių pasipelnymo įrankis ir svarbiausia—ji iš viso negali būti individualus dalykas, nepriklausomas nuo bendrojo proletarinio reikalo.

Leninas aištingai svajodamas apie socialistinę visuomenę ir jos literatūrą, tame pat straipsnyje sakė: „Tai bus laisva literatūra, nes ne godumas ir ne karjera, o socializmo idėja ir užuojauta darbo žmonėms telks į jos eilę vis naujų ir naujų jėgų. Tai bus laisva literatūra, nes ji tarnaus nė persisotinusiai didvyrei, nė nuobodžiaujantiems ir dėl nutukimo kenčiantiems dešimtims tūkstančių viršūnių,“ o milijonams ir dešimtims milijonų

darbo žmonių, kurie sudaro šalies žiedą, jos jėgą, jos ateitį. Tai bus laisva literatūra, pasakanti žmonių revoliucinės minties žodį apvaisinanti socialistinio proletariato patyrimu ir gyvu darbu, sukuriant nuolatinę sąveiką tarp praities patyrimo... ir dabarties patyrimo...“ (ten pat, 63 pusl.)

Šitie principai įgyvendinami ir mūsų literatūroje ir mūsų lietuviškoje tarybinėje knygoje. Nebegrįždami į praeitį nuėjo visuomenės klaidinimas ir mulkinimas knygos pagalba. Mūsų knyga pasidarė pačiu kilniausiu idėjų nešėja ir platintoja, nūdienio gyvenimo vaizduotoja, objektyvaus ir pažangaus mokslo ugdytoja.

Lietuviška tarybinė knyga patiekia mūsų masiniam skaitytojui ne tik tą literatūrą, kuri sukurta tarybinio gyvenimo sąlygomis, kaip tarybinės kultūros vaisius, bet ir didelį pažangų kultūrinį palikimą, kurį paliko geriausi pasaulio protai kelių tūkstančių metų eigoje, ką paliko mūsų lietuviškosios literatūros klasikai ir švietėjai. Niekumet anksčiau Lietuvoje neišleista tiek lietuvių literatūros klasikų knygų, kaip dabar, pradedant Martyno Mažvydo „Catechismusa prasty sžadei,“ baigiant Žemaitės, Maironio, Valančiaus, Tuomo-Vaižganto raštais.

3. MŪSŲ TARYBINIŲ KNYGŲ LEIDYKLŲ DARBAI.

Tarybų Lietuvoje veikia keturios stambios valstybinės leidyklos (neskaitant eilės žinybinių ir laikraštinų leidyklų), būtent: 1) Politinės literatūros leidykla, 2) Grožinės literatūros leidykla, 3) Pedagoginės literatūros leidykla ir 4) Enciklopedijų, žodinių ir mokslo literatūros leidykla. Šitos leidyklos yra sujungtos į vieną Leidyklų ir poligrafijos valdybos žinybą, bet kiekviena leidykla turi savo darbo planą, savo išteklį ir materialines bazes. Leidyklų darbo palengvinimo ir pagerinimo sumetimais, pritvirtintos ne leidyklos prie spaustuvių, bet spaustuvės prie leidyklų. Tokiu būdu pav. „Vaizdo“ spaustuvė Vilniuje išimtinai pritvirtinta prie politinės literatūros leidyklos, suteikiant galimybę leidyklai savo spausdinius duoti dar ir kitoms spaustuovėms (pav. „Spinduliu“ Kaune). Grožinės literatūros leidykla turi savo pagrindinę spaustuvę „Šviesa“ Kaune ir tt. Knygos kol kas daugiausia spausdinamos Kaune ir Vilniuje.

Pirmon eilėn reikia atžymėti Valstybinę politinės literatūros leidyklą, kuri ištisai yra tarybinės santvarkos mūsų krašte kūdikis. Beveik visi leidiniai, kuriuos išleidžia politinės literatūros leidykla, buržuazinės Lietuvos laikais buvo griežčiausiai persekiojami ir už tos literatūros bandymą spausdinti ar ją platinti žmonės buvo baudžiami iki 10 metų sunkių darbų kalėjimu. Per 22 su viršum metų buržuazinėje Lietuvoje persekiotas marksizmo-leninizmo mokslas, 1940 m. antroje pusėje, laisvomis tarybinio gyvenimo sąlygomis, pasiekė to, kad iš to mokslo srities išėjo 21 knyga 685,000 egz. tiražu, kurių tarpe buvo Trumpasis VKP(b) istorijos kursas ir eilė Lenino ir Stalino veikalų. Per 1941 metų pusmetį šios srities knygų buvo išleista 50 pavadinimų 712,220 egz. tiražu. Vadinasi, per nepilnus pirmus tarybinio gyvenimo metus Lietuvoje buvo išleista marksizmo-leninizmo literatūros apie 1 mil. 400,000 egz. Tai buvo labai reikšmingas įvykis mūsų krašto politinio švietimo dirvoje, palikęs gilius pėdsakus ir vokiškosios okupacijos metui. Jeigu tūkstančiai mūsų tautos geriausių sūnų ir dukterų okupacijos metu stojo į partizanų gretas ir kovojo su vokiškaisiais ir lietuviškais tų vokiškų okupantų pakalikais dėl Tarybų Lietuvos išvadavimo, tai neabejotinai, kad daugeliui iš jų politinę sąmonę įgyti padėjo kaip tik politinės literatūros darbas, nudirbtas mūsų tarybinio krašto pirmuoju periodu.

Tėvynės karo metu marksizmo-leninizmo literatūros buvo išleista nepilnais duomenimis, 11 pavadinimų, bendro 193,200 egz. tiražo, 1945 m. 25 pavadinimai bendro 944,800 egz. tiražo, 1946 m. 52 pavadinimai bendro 869,600 egz. tiražo, o 1947 m. 1 pusmetį—35 pavadinimai bendro 453,600 egz. tiražo. Iš šios statistikos matome dėsningą ir tolygų mūsų lietuviškosios politinės literatūros augimą. Bet pavadinimų skaičius ir tiražai toli gražu dar nenusako knygų apimtį ir jų vertingumą. Ir kaip tik šioje srityje mūsų politinės literatūros leidyklos yra pasiekta didžiulių laimėjimų. Greta mažesnės apimtys knygų mes matome 1945 m. jau trečią kartą 40,000 egz. tiražu išleidžiamą VKP(b) istorijos trumpąjį kursą, 1946 m. išleidžiamas kapitalinis Stalino veikalas "Leninizmo klausimai" 30,000 egzempliorių tiražu, šiemet išleistas didžiulis rinktinis Lenino raštų dvitomo I to-

mas ir visa eilė kitų. Po Didžiojo Tėvynės karo Tarybų Lietuvoje iki š. m. lapkričio 1 dienos išėjo 26 V. Lenino veikalai 377,000 egz. tiražu ir 34 J. Stalino veikalai 941,000 egz. tiražu. Tai skaičiai, kurie rodo ne tik mūsų krašto visuomenės nuolat didėjantį politinį ir idėjinį auklėjimąsi, nes didžiuliais tiražais išleidžiamoji literatūra greitai plinta darbo žmonių masėse, toms masėms suteikdama naują socialistinę sąmonę.

Didelį ir labai reikšmingą darbą auklėjant ir mokant mūsų visuomenę, suteikiant jai teisingą supratimą apie mūsų pasaulio kilmę ir raidą, patiekiant mokslo veikalų ir mokslo popularizaciją nudirbo po karo įsteigtoji Mokslo literatūros leidykla. Šitoji leidykla maloniu sutapimu, išleisdama 400 metų lietuviškos knygos sukaktuvėms paminėti padidintą fotografinę reprodukciją Mažvydo "Catechismusa prasty Szadei"—pirmąją lietuvišką knygą,—tuo pačiu išleido ir šimtąjį savo leidyklos leidinį. Šitokios leidyklos buržuazinėje Lietuvoje nebuvo ir negalėjo būti.

Mokslo literatūros leidykla išvarė giliai vagą mūsų lietuviškoje tarybinėje visuomenėje. Ypač teigiamai reikia įvertinti šios leidyklos knygas, pažymėtas rubrika "Pažinkime visatą." Tokie leidiniai, kaip "Ugniakalniai," "Žemės drebėjimai," "Klimatas ir gyvenimas," "Nepaprasti dangaus reiškiniai," "Ar buvo pasaulio pradžia ir ar bus pabaiga," "Kaip atsirado žmogus" ir visa eilė kitų turi didžiausią reikšmę mūsų visuomenės, ypač mūsų jaunimo, sąmonės brandinimui. "Pažinkime visatą" leidiniai išleidžiami dešimtūkstantiniais tiražais, gražiai apipavidalinami, iliustruojami. Koks tų leidinių yra didelis pasisekimas liudija tai, kad visa eilė šios rubrikos leidinių jau išpirkta. Plačiausioji liaudis iš šitų leidinių sužino mokslo laimėjimų.

Mokslo literatūros leidykla jau išleido visą eilę stambių originalinių lietuvių tarybinių mokslininkų mokslo veikalų. Jų tarpe reikia suminėti prof. J. Matulio "Kolioidų chemiją" (575 p.), prof. P. Slavėno "Saulės sistema" (448 p.), prof. J. Kriščiūno "Bitininkystė" (574 p.), prof. L. Gutmano "Nervų ligos" (455 p.), doc. St. Mastausko "Taikomoji zoologija" (800 p.), prof. Dagio "Augalų anatomija ir morfologija" (631 p.), prof. V. Mošinskio "Kaip mašinos veikia ir kaip jos tvarkomos" (264 p.), prof. Lašo "Mitybos mokslo

pagrindai" (238 p.), prof. Balčikonio redaguoto "Lietuvių kalbos žodyno" II tomas (851 p.) ir visa eilė kitų mūsų mokslininkų darbų.

Šios leidyklos darbo apimtys raidą charakterizuoja šitokie skaičiai: 1945 m. buvo išleista 11 pavadinimų (100 spaudos lankų dydžio); 1946 m. 25 pavadinimai (250 spaudos lankų), o 1947 m. išleidžiama aštuonis kartus daugiau spaudos lankų negu 1945 m., būtent, 70 pavadinimų (800 spaudos lankų).

Pedagoginės literatūros leidykla per pokyrinį trijų metų laikotarpį nudirbo didelį ir sunkų darbą, patiekdama mūsų pradinį ir vidurinių mokyklų labai išaugusiam tinklui reikalingiausius vadovėlius. Per trejetą metų pedagoginės literatūros leidykla išleido apie 200 vadovėlių pavadinimų, kurių daugumas išleista 40,000-60,000 egz. tiražu.

Pedagoginės knygų leidyklos tiražų statistika labai ryškiai rodo mūsų nepaprastą mokyklų ir moksleivių skaičiaus išaugimą. Jei, pavyzdžiui, 1940 metais per tarybinį laikotarpį buvo išleisti 26 vadovėliai 199,100 egz. bendro tiražo, tai 1945 metais išleisti taip pat 26 vadovėliai jau siekia 671,700 egz. bendro tiražo, o 1946 metais išleistų 56 vadovėlių bendras tiražas jau siekia 1 mil. 303,800 egz. Šia proga reikia pažymėti, kad Tarybų Lietuvoje šie vadovėlių leidimo praktikos išbrauktas asmeninio pasipelnymo momentas, kuris taip skaudžiai atsiliepavo mokiniams buržuaziniiais laikais, kai jie buvo priversti nuolat keisdinėti vadovėlius tik dėl to, kad leidėjai ir vadovėlių autoriai, besivaikydami uždarbių, kasmet leido naujas vadovėlių laidas ir tarpusavyje konkuravo, o visą nenaudą turėjo pakelti mokinius. Tarybiniai vadovėliai išleidžiami kultūringi, įrįšami į kietus viršelius.

Didelį kultūros darbo barą išvarė Grožinės literatūros leidykla. Į grožinės literatūros knygą kaip tik visų labiausiai nukreipta visuomenės akis. Ši leidykla, kaip ir kitos, dirbdama pagal iš anksto numatytą planą, turėdama tikslą patiekti pirmiausia originalią lietuvišką nūdienę literatūrą, naująją tarybinę literatūrą, lietuvių, rusų, ir kitų tautų klasikų kūrinius, metai iš metų tobulina ir didina savo darbų apimtį. Pav. naujųjų lietuviškų autorių kūrinių leidimai atrodo šitaip: 1945 m. buvo išleista 10 autorių trylika atskirų knygų iš viso 110 spaudos lankų 112,000 egz.

bendro tiražo; 1946 m. 9 autorių 12 atskirų knygų iš viso 124 sp. lankų apimties 111,500 egz. bendro tiražo, o 1947 m. jau išleidžiama 16 autorių 21 atskira knyga iš viso 131 spaudos lanko apimtys 212,000 egz. bendro tiražo. Tuo būdu nūdienės originalios dailiosios literatūros išleidimas metai iš metų auga ir jų gausumas išimtinai priklauso nuo rašytojų kūrybinio darbo. Sparčiai kyla ir mūsų literatūros klasikų knygų leidiniai. Labai gausiai leidžiami lietuviški klasikai. Išleisti D. Poškos, Donelaičio, Daukanto, Valančiaus, Žemaitės, Vaižganto, Maironio, Lazdynų Pelėdos, Bites-Petkevičaitės, A. Vienuolio rinkinių kūrinių tomai. Tai rodo leidyklą turint norus artimiausiu laiku mūsų visuomenei pateikti visa geriausią, ką tik turi lietuvių literatūra. Grožinės literatūros leidykla dirba labai rimtą rusų klasikų kūrinių leidimo lietuvių kalba darbą. Jeigu buržuazinėje Lietuvoje kada-nekada pasirodydavo koks nors rusų klasikų vertimas, tai jis dažniausia buvo labai nerūpestingai išverstas ir dar nerūpestingiau išleistas. Grožinės literatūros leidykla į vertimų darbą kreipia žymų dėmesį ir pasiekia laimėjimų. Jau išleista A. Čechovo kūrinių penktas tomas, N. Gogolio—penktas tomas, M. Gorkio—net devynetas atskirų tomas, Turgenevo—penktas tomas, M. Solochovo visa keturių tomas "Tykiojo Dono" epopeja ir romanas "Pakelta velėna", Dostojevskio "Nusikaltimo ir bausmės" I ir II tomai, beveik visi A. Puškino didesni kūriniai, įskaitant "Eugenijų Oneginą" ir prozos kūrinius, visa M. Lermontovo proza ir daug kūrinių kitų autorių. Taip pat leidžiami ir kitų tautų klasikų ir pažangių rašytojų kūriniai. Neseniai išėjo Longfello "Hiavatos" naujas vertimas, Steinbeko "Piktybės kekės" ir eilė kitų. Mūsų grožinės literatūros kiekybinį augimą pavaizduoja šie skaičiai: 1945 m. išleista 42 knygos bendro 301,900 egz. tiražo, 1946 m. 73 knygos bendro 773,300 egz. tiražo, o per 1947 m. vien į pusmetį buvo išleista 60 knygų bendro 695,000 egz. tiražo, likusis pusmetis duos daugiau kaip antra tiek.

Lietuviška tarybinė grožinės literatūros knyga, palyginus su tokio pat pavadinimo buržuazinės Lietuvos knyga, pasiekė visos eilės ir kitų patobulėjimų. Daugumas verstinių ir lietuvių klasikų literatūros kūrinių išleidžiama su atitinkamomis įžangomis. Eilė kny-

gų išleidžiama su iliustracijomis. Kūriniai verčiami tik iš originalo. Kalbų ir vertimo darbas dirbamas rimtai. Kiekviena knyga, verstinė ar originali, dar atidžiai redaguojama. Toks rimtas darbas su knyga dirbamas tik tarybinių knygų redakcijų.

Paėmus bendrai knygų raidą po karo, matyti nenutrūkstama nuolatinė pažanga. Išreikšta skaičiais ji atrodo šitaip: 1945 m. išleistos 202 knygos bendro 3 mil. 105,000 egz. tiražo; 1946 m. išleista 325 knygos bendro 4 mil. 735,400 egz. tiražo, o 1947 m. vien per I pusmetį išleista 239 knygos bendro 3 mil. 377,550 egz. tiražo. Iki metų galo tas skaičius padvigubės. O per visą tarybinio Lietuvos gyvenimo laikotarpį išleista daugiau kaip 20 mil. egz. knygų ir tos knygos ne sandėliuose, o liaudyje. Tai faktai, kurie ryškiausiai kalba apie lietuvių tautos kultūros kilmą ir vystymąsi.

4. TARYBINĖS KNYGOS SANTYKIS SU VISUOMENE.

Pats ryškiausias buržuazinės Lietuvos knygos santykio su visuomene bruožas buvo tas, kad visuomenė ignoravo knygą. Kiekvienas aktyvesnis Lietuvos rašytojas savo laikų yra išreiškęs nepasitenkinimą tuo nemaloniu reiškiniu. Bet jis nedingo tol, kol nedingo pati tokio reiškinio kaltininkė—buržuazinė santvarka. Imkime patį rimčiausį ano meto prozos veikalą V. Mykoliaičio-Putino romaną "Atorių šešėlyje." "Sakalas" šį veikalą teisėjo vos 5,000 egz. tiražu, gi to paties autoriaus rinktinių poezijos kūrinių tomą "Keliai ir kryžkeliai" arba, sakysim, Antano Miškinio poemų rinkinį "Keturi miestai" tas pats leidėjas teisėjo vos po 2,000 egz. Daugiau leisti neapsimokėjo. Nusileiskim dar laipsneliu žemėliau, sakysim, iki Stasio Anglickio arba Vytauto Sirijos Giros poezijos rinkinių, mes pamatysime, kad šių kūrinių tebuvo išleidžiama vos po 700 egz. tiražo. Bet svarbiausia tai, kad anuo metu nebuvo tokių kūrinių, kuriuos skaitytojai tuoj pat išpirktų. Beveik kiekviena knyga išgulėdavo sandėliuose iki 10 metų, kol pasibaigdavo jos nežymus tiraželis. Gausėjant miesčionių, kai kurie pornografinio, gatvinio pobūdžio leidiniai išeidavo ir didesniais tiražais, ir greičiau susirasdavo pirkėjus. Bet tai neturi nieko bendro su literatūra.

Lietuviška tarybinė knyga tapo masinio

skaitytojo knyga. Stambesni ir įžymesni autorių veikalai išleidžiami 10,000-15,000 egz. tiražu. Tarybų santvarka mūsų visuomenę ir knygą padarė artimais, širdingais bičiuliais. Bet tai atsitiko dėl to, kad knyga tikrai tapo visokeriopos mūsų pažangos reiškiniu, kad ji pasidarė visuomenei artima, brangi ir naudinga. Leidyklos, pavyzdžiui, Mokslo literatūros leidykla, gauna padėkos laiškus iš eilinių darbo žmonių už knygas, iš kurių tie žmonės gali sužinoti tiesą apie pažangos kūrėjus—Koperniką ir Džordano Bruno, Galilėjų ir Keplerį, Gutenbergą ir Fiodorovą, Darviną ir Mečnikovą, Mendelevą ir Mariją Kiuri, Timiriazevą ir Mičiūriną.

Tarybinė knyga surado kelią į masinį skaitytoją ne tik per knygynus. Ji surado kelią į masinį skaitytoją ir per viešąsias bei mokyklinių įstaigų bibliotekas, o taip pat per klubus-skaityklas, kurių mūsų krašte šiuo metu jau yra apie 3 tūkstančiai su viršum.

Pirmą kartą per 400 metų lietuviškos knygos egzistavimą, mūsų knyga sulaužė visus varžtus, skiriančius ją nuo liaudies, išėjo į laudį ir užkariavo ją. Tai yra pats didžiausias lietuviškos tarybinės knygos laimėjimas. Drauge, žinoma, tai yra ir tarybinės santvarkos laimėjimas.

5. LIETUVIŠKA KNYGA DIDŽIU TARYBINIU KELIU.

Bet lietuviška knyga surado kelią ne tik į savo laudį. Jai atsivėrė platus ir didingas kelias – visos Tarybų šalies tautų širdis. Parapijiškai užsidariusi buržuazinė Lietuva, dvilinka susilenkusi prieš vakarietiškus imperialistinius grobikus, geriausiu atveju tesvajavo, kaip savo geriausiu sviestu ir bekonu, riebiausiom žąsim ir šviežiausiais kiaušiniiais papėnti užsienietiškus ponus.

Tiems kapitalizmo degeneratoriums patiko mūsų laukų gerybės, nutrauktos nuo mūsų darbo žmonių lūpų, bet jie nieko nenorėjo žinoti nei apie Donelaitį, nei apie Baranauką, nei apie Zemaigę, nei apie Maironį. Jie buvo tvirtos nuomonės, kad tarp vakarų ir Lietuvos gali būti tik šitoks apsikeitimas: jie suėda mūsų geriausius gaminius, o mes turime misti jų gangrenuojančios kultūros atmatomis: bulvariniais ir kriminaliniais romanais, perdėm kvailais nešvenkiose kompanijose pasakytais anekdotais. Kokia laimė, kad toks

apsikeitimas "kultūromis" tarp Lietuvos ir vakarietiško "bičiulių" pasibaigė. Tie "bičiuliai" ėsdami mūsų gėrybes buvo sumanę ir visą Lietuvą suėsti. Ir neabejotinai būtų suėdę, jeigu ne Tarybinės Armijos triuškinanti pergalė, išmušusi išdidiems "arijiečiams" ne tik vilko dantis, bet ir kvailą galvojimą apie jų kultūros pranašumą ir pirmumą.

Tarybų Lietuva, įsijungusi į didžiąją tarybinių tautų šeimą, surado tikruosius mūsų kultūros draugus, surado platų kelią, kuriuo eidama lietuviška literatūra įsigijo šimtus milijonų skaitytojų ir išeis į viso pasaulio pažangiausios literatūros lobyną.

Iš visų tarybinių tautų visų pirmiausia mūsų dėkingumas krypstą į didžiąją Puškino ir Lermontovo, Bielskio ir Černiševskio, į žmonių genijaus Lenino—didžiąją rusų tautą. Ši tauta išplėtojo pažangiausią pasaulįje marksizmo-leninizmo mokslą, Spalio revoliucijos audroje ji atvėrė tautoms duris į pasaulio ateitį. Ji pernešė didžiausius sunkumus Didžiojo Tėvynės karo metu. Liūtais kovėsi rusų tautos žmonės visuose frontuose ir tuo pat rūšiu karo metu, rusų poetas Brodskis į rusų kalbą vertė mūsų didįjį realistą Donekaitį. Niekumet ir niekur kitur nerasim panašaus palyginimo. Ir dabar mūsų Donekaitis, išverstas į rusų kalbą, nė kiek nesigėdydamas stoja greta didžiųjų genijų Rustaveli, Nizami ir Navoji. Tarytum naujai atgimęs mūsų dainius peržengia per savo tėviškės nedideles sienas ir eina per didelę šalį visur surasdamas ne pavydą ir murmėjimą, bet draugystę ir meilę.

Toks yra tas didis tarybinis kelias, kuriamė viešpatauja tautų draugystė.

Iš tikrųjų, juk praslinko dar nedaug laiko, o kokių gražių laimėjimų pasiekė lietuviška knyga, peržengusi savo sienas, įėjusi į rusų tautos kultūrą. Rusiškai jau išėjo visa eilė mūsų poetų kūrinii. Baranausko "Anykščių šilės," Maironio lyrikos knyga, žemaitės rinkiniai raštai, dvi mūsų poezijos antologijos, lietuviškos novelės antologija. Salomėjos Nėries, Petro Cvirkos, Mykoloičio-Putino,

Antano Venclovos, A. Vienuolio, J. Marcinkevičiaus, T. Tilvyčio ir kitų mūsų rašytojų kūriniai verčiami ir leidžiami rusų kalba. Ir kai žemaitė prabyla rusiškai, jai moja iš visų tarybinių respublikų: prašome, būsi mie-la viešnia ir mūsų literatūroje! Rodos, pakeli galvą ir matai, kiek dabar tau, lietuviška knyga, nuoširdžių draugų. Ana tave sveikina draugai iš tolimo Frunzės miesto, tave kviečia nuo Kaspijos jūros Azerbaidžanas, tau linki daug laimės Gruzija ir Armėnija ir toli, labai toli, nuo Pamiro aukštumos draugiškai tau ploja Tadžikistanas.

Tu, mūsų lietuviška knyga, susilaukei didingos dienos, kai esi mylima ir savo krašte ir tolimuose brolių kraštuose, jokie baronai ir jokie lordai, jokie sterlingų ir dolerių maišai nebeįstengs tavęs nuslopinti ir nutylėti pasaulio akyse, kai tu turi tiek daug draugų tarybinėse tautose. Tau lemta augti ir klestėti.

Muzika

Kai gilūs akordai į širdį prabyla
Reikšmingais garsais sudoroti,
Tai su jų bangomis tavo jausmai kyla,
Kai aržuolai gaubūs, keroti...

Tuomet tave neša garsų laikas ūmus
Į įstabią muzikos šalį...
Kildamas gausingai jis suranda rūmus,
Į kuriuos siela įeit gali.

O ten tavo jausmas tvirtai susibūręs
Su laimės ekstazais didingais,
Sekundas kai amžius sieloje sukūręs,
Jas ima apglėbiais širdingais.

Tiek daug brangenbių muzikoj užėjus,
Kai garsai žavingai taip plinta,
Tavo širdis godas laimei sukuždėjus
Skaistumu saulutės nušvinta...

A. Dagilis.

Berneliai, mergelės!

(Pertaisyta Vlado Žuko muzikai)

Broliai berneliai,
Mielosios mergelės,
Dainuojam dainelę
Garsiai, linksmai:

Meilės tai daina
Nuoširdi, žvaina:
Skamba aukštai, žemai
Miestai, kaimai!

Saulė mus šaukia:
Ai, kaip gera lauke!
Girelė mūs laukia,
Jūra plati...

Vasaros laikas:
Skubinkis sveikas,—
Šaukia arti-arti
Gamta pati...

Narstykis, plaukiok—
Valio!
Alio!
Pazyliok...

Vakaras, temsta:
Sėsk arčiau ir tamsta,—
Juk meilė atgimsta
Mėnesienoj...

Mėnuo tik šaipos:
Duokš ranką—taipos!
Plazda širdis jaunoj,—
Gera! Oi-oi!...

Brėkšta dienele,—
Vėl nauja dainelė
Skardėja ir kelia
Kalnus, laukus...

Vėl visi būriu:
Darbo mes turim,—
Šaukiam talkon visus—
Nuobaigos bus!

Garsiai mes šaukiam—
Plačiau!
Aukščiau!
Dar aukščiau!...

Jonas Kaškaitis.

RUGIAI

Rugiai sužydo ant kalvos—
Žali grūdai minkšti ir saldūs,
Ir visos kalvos jais banguos,
Visi laukai marias liliuos,
Pakol piūtis jų nenumaldys.

Paskendę brendame rugiuos—
Šviesus dainų ir juoko takas...
Stiebuos auksinius ir ilguos,
Tartum širdis laukų dainos,
Mūs laimė vasarinė plakas.

Rugiai nukrito pakirsti—
Kalvas piovējai jais nuklojo.
Neliūsk, žemele, žels kiti...
Tiek saulės... Sodos pakrašty
Greit ims dainuoti kuliamoji.

Šimtus ji varpų stvers kartu,
Aižys jas pirštais geležiniais,
Ir tonos plaukiančių grūdų—
Galybė žemdirbių tautų
Sukaups mūs laimę rudeninę.

T. Rostovaitė.

SPEIGAS

N. A. NEKRASOVAS.

Ne vandens nuo kauburio bėga,
Ne viesulas laužo miškus,—
Tai Speigas karalius per sniegą
Apeina upes ir šilus.

Jis žiūrį, ar girių takelį
Užpustė baltoji pūga,
Ar kur nematyti plyšelio,
Ar žemė kur nors ne plika?

Ar spindi šerkšnu ažuolynai
Ir galvos pušaičių leinų,
Ar smarkiai sukaustė ledynai
Srauniąsias tekmes vandenų?

Jis medžių viršūnėm žingsniuoja
Ir traška laukų ledinių,—
Ir rytmečio saulė švytruoja
Tarp jojo barzdos garbinių.

Užlipęs į pušį galingą,
Jis daužo vėzdą per šakas
Ir traukia, smagus ir laimingas,
Linksmybės ir džiaugsmo dainas.

Vertė A. Churginas.

PAKILOME GYVENTI

Ne žiedai auksiniai ant grubių pirštelių,
Ne šiaurinės šalnos žalia rūta lankstė,—
Plaukė vargo drumzlės tėviškės upeliais,
Gėlė raso kojas rymetėlį ankstų.

Ne piršliai dalužę varganą išpiršo
Sumeluotais žodžiais prie seklyčios lango!...
Žvelgdavai į rytus pro rūkelį tirštą,
Gale lauko brolių plieno dalgėm žvangant.

Šaltinėly skautų veidą nusiprausęs,
Kaseles paleidus, grįždavai namolio.
O prie kiemo vartų, saulės laidai raustant,
Sunkią, nykią dalį vis dainavo broliai.

Juodvarniai išalkę krankę jovarėlius,
Rugelius pasėtus nuo laukų sulesę.
Ūžė žiaurūs vėjai, nešė kopų smėlį,
Užnešė vergove Klaipėdėlę sesę.

Melsvas Nemunėlis, kurgi nuskubėsi.
Kurgi, padukrėle Vilija, nuplauksi?
Ant kalnelių laisvės ugneliukės blėso.
Kauno ponai saikstė tavo širdį auksu.

Suposį virš marių tolumų laiveliai.
Šliejos horizontalis debesėlių valtytys.
Iš rytų atjojo karžygiai broleliai,
Vartelius padėjo laisvėn atsikelti.

Švito pazarėliai viršum Vilniaus mūsų,
Plieskė visas kraštas, saulės atsigėręs,
Nubraukei nuo veido ašarėlę sūrią
Ir linksma pirkelės langą prasivėrei.

Saulėje liepsnojo vėliavos ir gėlės,
Saulė kaito mintys, bijūnėliams žy dint...
Iš tamsių palėpių liaudis pasikėlė
Į šviesos ir laisvės pergalingą žygį.

Kvepia šviežios vagos išartų arimų,
Kvepia visas oras naujo darbo vaisiais.
Kuria laisvą dalį, naują barą ima
Vakar buvę vargšai ujami, beteisiai.

Penkmečiais išpuošim savo gimtą šalį
Ir išnešim gražią ją į saulę šviesią.
Ir tautų draugystėj rasi savo dalį,
Kaip dar niekad, mano Lietuva, žydėsi.

A. Skinkys.